Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXIII., št. 164, Inozemska izdaja — Ljubljana, sobota 24. julija 1943-XXI — Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštno-čekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka. Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo vključno s »Ponedeljskim Jutrom« Lir 36.50.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica št. 5. — Telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ad estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO.

Devetnajsti julij

Dan 19. julija 1943 obeležuje važno poglavje v zgodovini vojne. Ako ta dan ni prekretnica vojne, ima pa gotovo vse znake prekretnice omike.

Kdor ne more razumeti, kaj pomeni ime Rima kot prestolnice krščanstva in »imperija« v zgodovini duha, nima pravice pripadati k omikanemu svetu, in ta ugotovitev ne velja samo za Američane, marveč za vse pripadnike belega plemena, zlasti za Evropce, ki se smatrajo za čuvarje zapadne omike.

Ako Slovenci čutijo, da so del takega sveta, in ne, da spadajo v kraljestvo prividov ali h kaki podvrsti človeškega rodu, se bo lahko sodilo po izbruhu ogorčenja in zgražanja, ki so ga morali občutiti v svojih globinah ob vesti podlega zločina, ki so ga zagrešili ameriški letalci.

Ne gre več za politične nazore ali za stališče napram vojni ali za verska načela ali za strateške zahteve. Gre za pravo pravcato nevednost, za najbolj živalsko nevednost tistih, ki ne občutijo globoke žalitve, ki je bila prizadeta dostojanstvu in veljavi najvišjih človeških vrednot, ki jih predstavljajo ostanki starega in krščanskega Rima. Kadar se hoče človeštvo sklicevati na najplemenitejše in najvišje razloge za svoj obstoj, dokazuje to z mislijo na Rim. Vsak posameznik, ki hoče najti izvore svojega duhovnega življenja, kakor ga je človeštvo razumelo, živelo in trpelo z njim v tem našem omikanem občestvu, mora neizogibno poseči nazaj v davne vekove zgodovine ter poklekniti pred Petrovim grobom, ki še ni onečaščen, ki pa bi bil danes prvikrat v zgodovini sveta lahko oskrunjen.

Ta možnost odpira skrušena srca in zgrožene duše spričo tako strahotnih dogodkov.

Kajti ne gre za te brezdušne čine mešancev, ki so se v prenaglem industrijskem razvoju izpremenili iz lovcev na bizone v pilote »Liberatorjev«. Ako ta bedna orodja ameriškega zločinstva ne morejo razumeti strahovitega propada, katerega začetniki so, ko izpodkopavajo osnove človeške morale, vedo to prav dobro njihovi gospodarji, ki čujejo na židovska imena predsednika Roosevelta in poveljnika Lewisa.

V vsem tem ni nič več in nič manj kakor premišljen načrt za uničenje zapadne omike. Od nje ne bi smeli ostati na zemlji niti sledovi, niti spomina bi ne smelo biti po nji, ker bi to bilo neugodno in nevarno onim, ki streme po gospostvu nad svetom. To je blazni pomen bombardiranja Rima, proti kateremu pa je vstala vest vseh narodov.

Nam ni treba ugotavljati, kakšnega pomena bo ta upor vesti vseh omikanih narodov, vključivši narode nasprotne vojne stranke. Gotovo pa se nečesa boje ameriški vladajoči možje, čeprav so tako zelo sposobni v laži, ako se jim doslej ni porečilo najti primerne oblike, da se javno izpovedo tega zločina državljanom Zedinjenih držav. Res ni pričakovati mnogo od teh državljanov, ki so poplnoma predani lahkim užitkom in potemtakem ne morejo razumeti v celoti trpljenja zapadnih narodov.

Gotovo pa je vsekaor, da bo beseda Sv. očeta našla pravi odmev v srcih nekoliko milijonov krščanov, čeprav niso katoličani. Med vsemi gotovimi stvarmi pa je ena sijajna kot luč vere, ki se iz Rima širi na vse strani, in ta je, da nobeno dejstvo ni jasneje potrdilo namena sedanjega boja, kakor je to storil podli poboj 19. julija. Vojni cilji so sedaj jasni in krivci so priznali.

Barbari doslej niso nikoli šli preko določene točke. Vsi vemo, da niti tolpe Visigotov in drugih barbarov, ki so zaporedoma plenili po Rimu, niso prekoračile izvestne meje. Njihov živalski bes se je razblinil spričo negotovega občutka veličine, ki so jo njihovi preprosti duhovi morali zaslutiti kot nekaj nadprirodnega, nekaj božanskega.

Danes pa gre za hladno premišljenost poglavarjev, ki jih preveva sovraštvo z nagoni plemenskih križancev, ki jim je tuje vsako junaštvo. Iz višine deset tisoč metrov in iz velike daljave, odkoder so, prihajajo ti letalski razbojniki z očmi, omamljenimi od teme. V njih dušah in v dušah njihovih prednikov ni nikoli zasijal kakršenkoli ideal. Oni niso bojevniki v evropskem smislu, ampak pustolovci zločinske vrste, brez vere, brez srca, brez kulture, od katere imajo samo poznavanje motorjev.

Evropa ve torej dobro, proti komu se bojuje. Odmev napada na svetišče cesarja Konstantina in na prenestinske zidove se bo razširil bolje kakor po valovih radia ter bo povzročil bolest in zgražanje v vsakem poštenem človeku. In kdor se ne bo hotel jutri sramovati, da pripada pokolenju topih in malodušnih, bo čutil v sebi, kako mu vstaja najgloblje ganotje ter najodločnejše zgražanje protesta.

Če je kaka prekretnica vojne, je to ta ura, v kateri omikani narodi igrajo za svoje najdragocenejše celotno kulturno bistvo. Narodi to čutijo in bodo čutili vedno bolj, vse do zmage moralnih načel, brez katerih ni mogoče, da bi se razcvitalo življenje. Tak je smisel ure, ki je udarila.

Kro

Sestanek Duceja in Hitlerja

je ponovno poudaril skupno usodo evropskih narodov in trdno odločitev za borbo do kraja

Zagreb, 22. jul. s. Zagrebški tisk komentira sestanek med Ducejem in Führerjem. »Nova Hrvatska« piše, da je sestanek obeh poglavarjev sil Osi v središču zanimanja evropske javnosti in nadaljuje:

V kratkem poročilu se naglaša, da sta Mussolini in Hitler obravnavala izključno vojaška vprašanja in da je bil stvarno proučen položaj tako na vzhodni fronti kakor na fronti Sredozemlja. Stvarno in temeljito je bil proučen vojaški položaj na obeh frontah, ki sta med seboj povezani. List zaključuje, da sledi po tem sestanku, da je bila ponovno poudarjena skupnost usode evropskih narodov, kakor tudi trdna odločitev za borbo do končne zmage. Za Italijo in Evropo potekajo zgodovinske ure.

Uvodnik »Hrvatskega Naroda« pravi med drugim, da je razvoj dogodkov dosegel točko, ki zahteva skrajno odločnost in zavest odgovornosti za usodo Evrope. Poglavarja sil Osi sta že neštetokrat pokazala, da sta zavest in odgovornost pred vsako drugo stvarjo in da se v tem smislu usmerjajo vsi napori obeh narodov.

»Deutsche Zeitung« naglaša, da je imel sestanek predvsem resnično samo vojaški značaj, ker je bilo treba proučiti dejstva v odnosu z obupnimi napadi rdečih na fronti pri Orlu in z angloameriškim izkrcanjem na Siciliji.

Budimpešta, 22. jul. s. Sestanek med Ducejem in Führerjem je bil zabeležen v Budimpešti s posebnim zanimanjem. Listi objavljajo na prvih straneh uradno poročilo, ki kljub svoji lakoničnosti jasno kaže važnost sestanka. Poluradni »Budapesti Ertesito« naglaša, da je sestanek nov očiten dokaz zavestne odgovornosti obeh velikih poglavarjev, ki sta prevzela nalogo obrambe Evrope pred boljševizmom in imperialističnimi cilji Angloameričanov. Mussolini in Hitler, piše list, sta se posvetovala, da bi še bolj ojačila obrambo Evrope. Bombardiranje Rima je vsemu omikanemu svetu pokazalo, da so Anglosasi zavezniki boljševiškega barbarstva in da je treba zaradi tega proti njim zbrati vse dinamične sile celine. »Magyarszag« piše, da sestanek med obema velikima voditeljima znova potrjuje voljo obeh velikih sil Osi po nadaljevanju vojne do kraja na vseh frontah in to v neomajnem sklepu braniti evropsko omiko pred boljševiškimi in angloameriškim barbarstvom. Medtem se Italija junaško brani in se upira pritisku na Siciliji. Italijanski narod je črpal iz bombardiranja Rima novo pobudo za odpor do zmagovitega zaključka vojne.

Bukarešta, 22. jul. s. Vest o sestanku Duceja in Führerja, katero je tukajšnji tisk objavil z velikim poudarkom, opremljeno s slikama obeh poglavarjev, je vzbudila najglobljo vtis, tako v javnosti, kakor v rumunskih političnih krogih. Listi niso komentirali narave tega sestanka med Mussolinijem in Hitlerjem, pač pa so močno opozorili na vprašanje vojaškega značaja, zaradi katerih je prišlo do sestanka. List »Ordinea« piše: Ta sestanek je treba smatrati za naraven dogodek v normalnem okviru razvoja položaja. V vrsti italijansko-nemških sestankov je poročilo o včerajšnjem sestanku brez dvoma najbolj lakonično, ki je bilo kdaj objavljeno. Tudi to je naravno zaradi tega, ker ima zdaj orožje večjo vrednost, besede pa manjšo.

Madrid, 22. jul. s. Sestanek Duceja in Führerja je glavni predmet tiska, ki posveča dogodku obilo prostora pod velikimi naslovi. Pripominja se, da so bila na sestanku izključena politična vprašanja, kar znači, da ni mogoče misliti na mir, ne na skupen, ne na separaten mir in da se je vsak poizkus Angloameričanov doseči kak uspeh v tem smislu izjalovil. Pripominjajoč, da je bil vojaški položaj proučen stvarno, piše »ABC«, da Italija popolnoma pozna težkoče borbe, ki jo čaka ter dodaja, da se bo solidarnost med silami Osi gotovo nadaljevala. Vsi listi poudarjajo, da je ruska ofenziva zadržana in obramba na Siciliji še naprej kar najbolj srdito preprečuje napredovanje močnim angloameriškim silam.

Novi poveljnik Kr. karabinjerjev

Rim, 22. jul. s. Divizijski general Angelo Cerica je poklican za naslednika generala Hazona v generalnem poveljništvu Kr. karabinjerjev. General Hazon je padel kot junak ob sovražnem letalskem napadu na Rim dne 19. t. m.

General Cerica se je rodil 30. septembra 1885 v Alatriju. Pehotni podporočnik je postal leta 1906, premeščenje v l. h Kr. karabinjerjem s činom poročnika leta 1912. udeležil se je vojne 1915/18 in je bil dodeljen poveljništvu neke sekcije Kr. karabinjerjev. Po vojni je kot major in podpolkovnik služil v legijah Kr. karabinjerjev v Palermu, Trentu, Milanu in Livornu. Leta 1935 je napredoval v polkovnika in bil imenovan za poveljnika legije v Bariju, leta 1936 mu je bilo povrjeno poveljništvo legije Kr. karabinjerjev v Eritreji, nato pa je bil imenovan za vrhovnega poveljnika Kr. karabinjerjev v Italijanski vzhodni Afriki. Zaradi deleža v pripravi in izvedbi velikih operacij kolonijalne policije si je pridobil vojni križ za vojaško hrabrost in izredno napredovanje v brigadnega generala. Leta 1940 je bil imenovan za vrhovnega poveljnika Kr. karabinjerjev v Severni Afriki ter si je pridobil hrabrost. Leta 1942 je napredoval v divizijskega generala ter je prevzel poveljništvo druge divizije Kr. karabinjerjev (Podgora) v Rimu, katero mesto zdaj zapušča, da prevzame položaj generalnega poveljnika Kr. karabinjerjev.

Bose indijskim prostovoljcem

Šonan, 23. jul. s. V sredo je Čandra Bose govoril prvi skupini indijskih oficirskih gojencev. Bose je izjavil: »Naši sodržavljani v domovini, ki so se tako dolgo hrabro borili, zahtevajo ustvaritev druge fronte. Naša naloga je, da jo ustvarimo. Naša bodočnost in bodočnost indijske narodne vojske bosta odvisni od tega, kako se boste zadržali na bojišču.« Bose je nato omenil tri ideale, ki bi jih moral vsak mlad oficir imeti v srcu: vero, čut dolžnosti in in duha požrtvovalnosti. Ti ideali bi se morali izvajati tudi v praktičnem življenju. Bose je dodal: »Če hočete, da bo vaša vojska nepremagljiva, bo potrebno, da boste vedno izpolnjevali te tri ideale.« Bose je nato omenil čut odgovornosti, ki ga morajo imeti oficirji, ter je izjavil: »Vi imate največjo odgovornost. Pokazati morate z dejanji, da je indijska izvežbanost boljša kakor angleška in da ni slabša kakor katera koli druga. Bližnja vojna za neodvisnost Indije vam bo dala ugodno priliko, da ustvarite Indiji tradicijo vredno Austerlitza, Sedana, Mukdena, Port Athurja, Singapura in Birme.« Ob koncu je Bose čestital mladim oficirjem ter jim želel največji uspeh.

Potopljena ameriška podmornica

Lizbona, 22. jul. s. Uradno poročajo iz Washingtona, da je bila potopljena podmornica »Triton«, ki je izpodrinvala 1475 ton ter je bila oborožena z enim 76 mm topom, z eno strojnico in desetimi torpednimi cevmi ter je imela 60 mož posadke.

Sovjetski napadi na vzhodu povsod odbiti

Ogromne sovražnikove izgube — 556 tankov in 105 letal uničenih

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 23. jul. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Sovražnik razširja svoje velike napade na vzhodni fronti na nove odseke. Kljub temu so ostali tudi včeraj brez uspeha vsi njegovi poskusi, da bi, ne glede na izgube, dosegel prodor. Kljub vsej sovražni propagandi stoje armade nemške vzhodne vojske trdno in neomajno. V tesnem sodelovanju z letalstvom prizadevajo sovražniku ogromne krvave izgube. Tako je izgubila sovjetska vojska včeraj 556 oklopnih voz in 105 letal. Nadaljnja oklopna vozila je uničilo letalstvo.

Na kubanskem mostišču in južno od Ladoškega jezera je začel sovražnik po močni topniški pripravi s podporo oklopnih sredstev in bojnih letal napade, ki jih je nemško vodstvom pričakovalo in ki so se brez izjeme vsi ponesrečili. Na fronti od Azovskega morja do Bjelgoroda so se sovjetski napadi proti nemškim postojankam zaman nadaljevali. S sestrelitvijo 50 oklopnih voz je bila do majhnih ostankov uničena oklopna skupina, ki je prodrla severnozapadno od Kujbiševa. Na vsem področju pri Orlu je vrglo sovjetsko poveljništvo v borbo močne, deloma sveže pehotne in oklopne sile, toda tudi te so bile s težkimi izgubami odbite.

Pri obrambi napada sovjetskega bombniškega oddelka, ki je skušal napasti nemški konvoj v neposredni bližini severne norveške obale, so lovci in mornariško protiletalsko topništvo sestrelili 15 sovražnih letal.

Na Siciliji so bili včeraj samo v srednjem odseku težki boji, v katerih so bili sovražni napadi z izgubami odbiti. V zapadnem odseku so bile zasedene bolj zadaj ležeče obrambne postojanke. Sovražnik je tu le oklevaje sledil. Pri Cataniji se topniška borba nadaljuje.

V nočnem napadu proti sovražnemu oskrbovalnemu prometu med Malto in Sicilijo je letalstvo zadelo s težkimi bombami 4 tovorne ladje srednje velikosti.

Težki obrambni boji

Berlin, 23. jul. s. Vojni dopisniki in poročevalci uradne nemške agencije javljajo v svojih poročilih z vzhodne fronte predvsem o težkih obrambnih bojih, ki jih morajo nemške čete bojevati v različnih odsekih fronte. Sovražnik skuša z vsemi sredstvi in ne glede na krvave izgube izvršiti prodor na široki fronti. Neki dopisnik piše o bojih, ki so se ponovno razvneli ob reki Miusu in ki so srditi, kakor doslej še nikoli, naslednje:

Naša četa, ki ji je bil zaupan kratek obrambni odsek, je morala vzdrževati ponovne sunke nadmočnega sovražnika. Od prvih jutranjih ur do poznega večera smo bili pod neprestanim topniškim ognjem ter izpostavljeni granatam in bombam iz zraka. Prava ploha izstrelkov vseh vrst se je z nezaslišano silovitostjo usipala na nas. Ni bilo kvadratnega metra tal, ki bi ne bil zadet. Ni bilo grma, ki bi ostal nedotaknjen v tem peklu železa in ognja. Ves okoliš se nam je zdel neizmerno preorano polje, na katerem so se skoraj v pravilnih presledkih odpirale jame granat in bomb velikega kalibra. Šele, ko se je sovjetskemu poveljništvu zdelo, da je naša postojanka »zrela«, je ogenj prenehal. Takoj nato smo nad seboj začuli jate bojnih letal, ki so s strojnicami in s topovi obstreljevale naše postojanke. Nato so se vrgle v napad sovražne obrambne čete, toda postojanka je kljub prvemu silovitemu sunku ostala v naših rokah in tako je bilo tudi po drugih napadih, ki so se par ur neprenehoma ponavljali.

Bojišče je bilo doslovno posuto s sovjetskimi mrtvimi in ranjenimi. Sledili so zopet besni napadi. Premoč sovražnika je med tem postala naravnost ogromna. Naši oddelki so bili prisiljeni umakniti se na nove postojanke, toda borba ni prenehala in sovražnik je še nadalje med silnimi izgubami skušal izvršiti svoj prvotni načrt. Medtem je nemška pehota dobila nekoliko pomoči, zbrala vse svoje sile in prešla v napad z izredno silovitostjo, ki je prišel nad sovražnika popolnoma nepričakovano. Sprva se je nasprotnik nekoliko upiral, nato pa je utrujen zapustil bojišče. Nemške čete so ga zasledovale. Naslednje jutro je bila ta postojanka znova trdno v naših rokah.

Odkrita vohunska zarota v Bolgariji

Sofija, 22. jul. s. Uradno poročilo objavlja, da je policija odkrila obširno vohunstvo v prid neke tuje sile. Vsi vohuni so bili aretirani. Zaplenjene so bile tudi tajne radijske postaje, katerih se je vohunska organizacija posluževal. Po skrbnih preiskavah v Plovdivu in Varni, kjer so bile nameščene tajne radijske postaje, so bili zaplenjeni tajni arhivi, šifre in ogromne vsote denarja. Posebno sodišče je po naglem postopku obsodilo štiri osebe na smrt. Na manjše kazni so bili obsojeni ostali obtoženci, med njimi en Armenec. Policija je nadalje izvršila kontrolo v zabaviščih glavnega mesta in aretirala vse osebe brez poklica in dela. Sestavljen je bil seznam vseh oseb, ki bodo poslane na prislino delo.

Washington ne dopušča več propagande begunskih vlad

Lizbona, 22. jul. s. Zvezni obveščevalni urad v Washingtonu je strogo prepovedal radiofonske oddaje zastopnikom šestih v Londonu bivajočih fantastičnih vlad, to je Poljske, Češkoslovaške, Nizozemske, Norveške, Jugoslavije in Belgije, ki so doslej v svojih jezikih redno oddajali poročila po ameriškem radiu.

Zarota proti predsedniku Kolumbije

Buenos Aires, 22. jul. s. Doznavajo se naslednje podrobnosti o zaroti proti predsedniku Kolumbije Alfonzu Lopezu, ki je bila odkrita v Bogoti. Policija je aretirala mnogo oficirjev in podoficirjev vojske ter politikov opozicije in članov združenja »Mlada Kolumbija«. Kritičen položaj je nastal v Kolumbiji zaradi suženjske politike sedanjega predsednika napram Zedinjenim državam. V državi je nastala velika draginja zaradi pomanjkanja blaga, ki so ga prej uvažali iz Amerike.

Attacchi nemici respinti nella piana di Catania

Riusciti attacchi al naviglio nemico — Un mercantile di grosso tonnellaggio incendiato — 15 velivoli nemici abbattuti

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica in data di 23 luglio 1943-XXI il seguente bollettino di guerra n. 1154:

Attacchi di rilevanti forze avversarie contro il settore centrale del fronte e nella piana di Catania sono stati respinti dalle truppe italiane e germaniche, mentre nel settore occidentale, dopo aspri combattimenti sostenuti contro poderose formazioni corazzate, la difesa ha dovuto spostarsi su posizioni arretrate.

Reparti aerei dell'Asse hanno operato su naviglio avversario nelle acque della Sicilia: un mercantile di grosso tonnellaggio è stato colpito ed incendiato da nostri aerosiluranti ad oriente di capo Passero.

Sulla Sardegna, durante l'incursione segnalata dal precedente bollettino, l'aviazione anglo-americana perdeva ad opera della nostra caccia dieci plurimotori, le artiglierie contraeree, oltre ai due già indicati, abbattevano un terzo apparecchio caduto presso Villasor.

Incursioni aeree su Foggia, Salerno e su taluni piccoli centri del Lazio causavano danni di notevole importanza nelle due città, di entità trascurabile nella campagna romana. Un aereo avversario veniva distrutto in combattimento nel cielo di Foggia. Un altro nel cielo di Montefalcione (Avellino). L'equipaggio di quest'ultimo è stato catturato.

Dalle operazioni degli ultimi due giorni otto nostri velivoli non sono rientrati alle basi.

Odbiti napadi sovražnika na ravnini pred Catanijo

Uspeli napadi na sovražnikovo brodovje — Zažgana je bila velika trgovska ladja — 15 sovražnikovih letal sestreljenih

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 23. julija naslednje 1154. vojno poročilo:

Italijanske in nemške čete so v srednjem odseku fronte in na ravnini pri Cataniji odbile napade znatnih sovražnih sil, dočim se je v zapadnem odseku obramba morala po hudih bojih z močnimi oklopnimi oddelki umakniti na nove postojanke.

Letalski oddelki Osi so delovali proti sovražnemu ladjevju v sicilskih vodah. Eno trgovsko ladjo velike tonaže so zadela in zažgala naša torpedna letala vzhodno od rta Passero.

Na Sardiniji je angleško-ameriško letalstvo med napadom, ki ga je javilo včerajšnje vojno poročilo, izgubilo pod streli naših lovcev 10 večmotornikov. Protiletalsko topništvo pa je razen dveh javljenih, sestrelilo še tretje letalo, ki je padlo blizu Villasora.

Poleti nad Foggio, Salerno in nekoliko manjših krajev v Laciju so povzročili znatno škodo v dveh mestih, neznatno pa na rimski Kampanji. Eno sovražno letalo je bilo uničeno v boju v zraku nad Foggio, neko drugo letalo pa nad Montefalcionejem (Avellino). Posadka slednjega je bila zajeta.

Z operacij zadnjih dveh dni se 8 naših letal ni vrnilo na svoja oporišča.

Velikodušen dar

Milan, 22. jul. s. Na svoji današnji seji je upravni svet Ljudske banke v Novari sklenil, da podari guvernerju Rima 500.000 lir za žrtve sovražnega bombardiranja, nadaljnjih 500.000 lir pa naj se razdeli med prebivalstvo južnih pokrajin, ki je bilo preseljeno zaradi vojnih dogodkov.

Prebivalstvo Grosseta strnjeno v odporu

Grosseto, 22. jul. s. Ob navzočnosti prefekta, vojaških oblasti in pokrajinskih hierarhov je zvezni tajnik poročal pokrajinskim hierarhom in maremanskim skvadristom. Posvetil je misel padlim za Revolucijo in v vojni ter spomnil hierarhe in skvadriste na dolžnosti sedanje ure. Raport, ki je bil nekaj ur po sovražnem barbarskem napadu na mesto, je dokazal žilavo voljo vsega ljudstva do odpora ter se je zaključil s pozdravom Kralju in Cesarju ter Duceju.

Vzgled osebja civilnega inženjerstva v bombardiranih mestih

Rim, 22. jul. s. Tajnik Stranke je izrazil svoje zadovoljstvo osebju civilnega inženjerstva v mestih Bari, Cosenza, Enna, Neapelj in Salerno ter hidrografičnim sekcijam v Bariju in Palermu, ki se nahajajo v teh mestih že nad dve leti in so se odpovedali izmenjavi ter raje ostali v krajih, izpostavljenih sovražnim letalskim napadom.

INSERIRAJTE V „JUTRU“!

Iz Odredbenega lista PNF

Rim, 22. jul. s. Odredbeni list PNF objavlja:

Navedbe: Junaško so padli v borbi fašisti Antonio Perfetti, zvezni podtajnik v Pesaru, Pietro Bacchi, zvezni podtajnik GILa v Fiume, Lauro Davico, zvezni inspektor v Turinu, Antonio Paoletti, tajnik fašija v Pontefelcinu, Bruno Raicich, član direktorija GUFa v Fiume, Deseo Benelli, šef odseka GRF iz La Platanie pri Forliju, Rino Tassinari, vodja skupine fašija v Casamuru, Arturo Bernardoni, vodja skupine CRF v Ciarlocchiju pri Sieni.

Imenovanja: Za generalnega tajnika fašističnega narodnega zavoda za kulturo sem imenoval fašista Marca Comilija, direktorja kolonijalne akcije, prostovoljca in bojevnika v italijanski vzhodni Afriki in v sedanji vojni, odlikovanega z dvema srebrnima kolajnama in z eno bronasto za vojaško hrabrost ter z dvema svečanima pohvalama. Imenovan je na mesto fašista Giuseppeja Longa.

Imenoval sem za direktorja lista »Noi Donne« fašista Gina Cucchettija, šefa tiskovnega urada Kr. prefekture v Bologni.

Imenoval sem za tajnika GUFa v Alessandriji fašista Alfreda De Giorgisa na mesto fašista Amata Conte, za tajnika GUFa v Cuneu fašista Pietra Delfina, na mesto fašista Giorgia Bocce, ki je pod orožjem, za tajnika GUFa v Lecce fašista Giacoma Bertona na mesto fašista Tommasa Santora, za tajnika GUFa v Beneventu fašista Giuseppea Damiana, namesto fašista Michela Portoghesa.

Naročite se na romane DOBRE KNJIGE

Silen odmev napada na Rim

Anglosasi skušajo zaman opravičevati svoje barbarstvo

Rim, 23. jul. s. Prisiljena in cinična nesramnost Anglosasov v zanikavanju najbolj otipljivih in vidnih resnic ne pozna meja. Po neki vesti alžirskega radija je poveljnik ameriške letalske armade, ki je sodeloval pri bombardiranju Rima, izjavil: »Nobeno obljudeno središče ni bilo zadeto v Rimu. Bombardirani so bili samo vojaški objekti.« Lažne trditve ameriškega poveljništva ne bi potrebovale nobenega demantija, vendar ne bo odveč ponoviti, da ljudski okraji Tiburtino, Prenestino in Latino pričajo nasprotno. O tem nasprotnem so besno in soglasno poročali rimski dopisniki tujega tiska v obširnih poročilih, zbranih na krajih bombardiranja, ki so bili tako barbarsko in hote napadeni. Bazilika sv. Lovrenca, poliklinika, vseučiliško mesto, središče za vzgojo mladoletnikov, seznam bi lahko še bolj razširili z napadenimi središči delovnega ljudstva, so s svojimi ranami dokument o lažnosti nesramnih trditev poveljnika ameriške 9. letalske armade. 717 mrtvih, kolikor je bilo doslej ugotovljenih, in 1599 ranjenih postavljajo dokončno na laž kliko njegovih gospodarjev, dokazujejo njihovo nesramnost in jih izročajo večnemu prekletstvu vsega omikanega sveta.

Bukarešta, 22. jul. s. Bombardiranje Rima nudi obilo gradiva rumunskim listom, ki objavljajo nove podrobnosti o terorističnem dejanju sovražnika. »Universul« piše, da je bombardiranje povzročilo globok vtis, tem bolj, ker se je zdelo, da bo večnemu mestu prizanešeno. Proti vsakemu pričakovanju se je pa le zgodilo. Rim ni običajna prestolnica države, temveč sinteza antične omike, verske kulture in sodobnosti ter pripada vsemu človeštvu. To je glavno mesto katoliškega in latinskega sveta ter politično središče naroda, ki je okrasil svojo zgodovino z večnimi umetninami. Kdo bi mislil, da bo človeška volja kdaj skušala uničiti te priče ustvarjajočega človeškega genija?

Madrid, 22. jul. s. V velikih španskih listih naglašajo, da so žrtve ob bombardiranju Rima pripadale vse civilnemu prebivalstvu. Zadeti objekti so zopet cerkve, bolnišnice, dobrodelni in kulturni zavodi. Dopisnik lista »Arriba« opisuje strašen prizor opustošenja na pokopališču Verano, pripominjajoč, da je bil to najbolj prizadet kraj. Vsi dopisniki drugih španskih listov naglašajo, da so bili uničeni civilni objekti in opustošena tisočletna bazilika svetega Lovrenca. Učinki tega premišljenega barbarstva pričajo, kako zločinsko hinavska so bila poročila iz Londona, da so piloti dobili povelje, naj bombardirajo izključno vojaške objekte, in da je bilo bombardiranje izvršeno podnevi, da bi se preprečile pomote.

Tetuan, 22. jul. s. Vsi listi objavljajo na prvih straneh poročila o bombardiranju Rima. V komentarjih naglaša tisk, da je bila uničena zelo stara bazilika sv. Lovrenca, da so bile poškodovane kulturne ustanove in opustošeni z ogromnim številom človeških žrtev celi ljudski stanovanjski okraji. Ta barbarska dejanja, zaključujejo listi, nimajo nobenega učinka z vojaškega vidika, so pa pravcati zločini, za katere bodo morali krivci odgovarjati pred človeštvom in omiko.

Pariz, 22. jul. s. Pod naslovom »Barbari nad Rimom« objavlja tednik »La Gerbe« članek o bombardiranju Rima. Po uničenju Palerma in drugih mest, piše list, so ameriški gangsterji čutili potrebo oskruniti s svojimi bombami glavno mesto krščanstva. Vojni Židov, kralja dolarja, je manjkal samo še napad Vandalov iz zraka. Uničiti hočejo krščansko duhovnost z najbolj nizkotno gmoto

Osno letalstvo v bojih nad Sicilijo

»Deutsche Allgemeine Zeitung« objavlja naslednje živahno poročilo o letalski bitki izpod peresa svojega vojnega dopisnika Wernerja Karka.

Bitka za Sicilijo postaja od ure do ure silovitejša. To vemo mi, pa tudi sovražnik je že začel to spoznavati. Nihče izmed nas ni dvomil od samega začetka, da ne bi sovražnik zaradi svoje številčne in materijalne premoči dosegel kakih uspehov ter nas prisilil, da zastavimo v borbi največje junaštvo, žilavost in odločnost.

Mi se nahajamo s skupino rušilcev že več dni nasproti sovražniku. Njegovo prevozno brodovje in njegove kopninske čete so se naučile bati se bojnega načina naših mladih in starih letalskih posadk. Njegovi lovci so morali razen tega spoznati, da boj v zraku z letalci, izvežbanimi na vseh frontah, zahteva velike žrtve. Ako danes rušilci lahko beležijo letalske zmage, in naša jata jih je dosegla nekoliko od prvih dni borbe, se morajo ti uspehi še posebej visoko ocenjevati, ker so doseženi v najhujših spopadih.

Pozno popoldne smo dobili povelje za odhod. Treba je, da z bombami tolčemo neko važno križišče, odkoder pošilja sovražnik v dveh smereh težko orožje v prednje črte. Morali smo se pripraviti na hud obrambni ogenj. Stebri dima v posameznih delih mesta Messine so kakor nekako simbolično znamenje za ogorčene borce na morju, na zemlji in v zraku nad otokom. Mnogi izmed nas so iz velike višine spoznali to blagoslovljeno zemljo, ki je sedaj postala bojišče v borbi proti nadmočnemu sovražniku.

Pred nami je določeno križišče. Tovorni avtomobili in oklopni vozovi se težko vlečejo po prašni cesti. Mi napadamo. V smelem zavoju vodilno letalo zavzame pravi položaj. Nato se letalo kakor puščica spusti proti zemlji. Za nami prihajajo drugi tovariši, širec bobnenje v nizkem poletu.

V trenutku, ko je naš »Messerschmitt« vrgel svoje bombe, se dvigne iz doline nekoliko »Spitfirov«, toda samo za nekoliko sekund prepozno, da bi mogli preprečiti naš napad. Naše bombe že padajo, ko se moramo z bliskovito naglico postaviti v bojni red proti britanskim lovcem. Sedaj začno govoriti naše strojnice s krova in takoj smo sredi boja. Kakor prikazen vzraste nenadoma pred nami obris angleškega lovca. V jasni sončni luči se svetijo njegovi znaki. »Spitfire pred nami!« je zakričal mladi poročnik pri volanu. Bobnenje motorjev za nekoliko sekund zagluši grmenje topov in regljanje strojnic. Mimo okenca naše kabine leti v ostrem poletu najprej eno, nato še drugo angleško letalo. Eno izmed njih spušča črno progo dima. Naše strojnice so ga z zadnjega dela našega letala zopet zadele, da se zruši za nami na zemljo.

Sovražni letalci so se zaleteli prav v sredo našega križnega ognja. Zato so se obrnili proti lastnim črtam ter izginili kot prikazni. Daljno streljanje bitke zdaj ostaja za nami, ko imamo čas, da se prvič obrnemo ter gledamo nazaj z nasmehom na licu. Najvišja nervozna napetost je na mah izginila. Zbili smo eno letalo. Naši tovariši so gotovo opazili goreče letalo sovražnika, ki je strmoglavilo na tla. Še bolj nas pa veseli dejstvo, da smo v kratkem boju dokazali sovražniku, da borba z našimi rušilci ni šala.

Ta dogodek je samo ena podrobnost velike bitke. Zdaj smo v središču odločilnih dogodkov tega poletja in vojaki Osi vseh vrst orožja bodo znali na vzhodu in na jugu še enkrat izvršiti svoje zgodovinske naloge. Naše letalstvo se je v zraku nad Sicilijo v hudih bojih spopadlo z močnim nasprotnikom. Okoliščina, da je pri tem v prvih dneh silovitih bojev proti često nadmočnemu sovražniku doseglo uspehe tako v napadu kakor v obrambi, dokazuje neomajno voljo naših posadk do borbe in do zmage. Mi smo sovražniku zmeraj za petami, napadamo njegove ladje, njegove čete in njegova letala z našimi bombami in z našim krovnim orožjem. (»Le ultime notizie.«)

Ureditev vojnih služb v pristojnosti notranjega ministrstva

V »Službenem listu za Ljubljansko pokrajino« z dne 21. t. m. je objavljen kraljevi ukaz z dne 8. junija 1943-XXI, št. 588, z novimi predpisi o ureditvi vojnih služb v pristojnosti ministrstva za notranje posle. Ta kraljevi ukaz je bil objavljen v rimskem Uradnem listu dne 8. t. m. in je stopil v veljavo peti dan po dnevu objave, kolikor v ukazu ni drugače določeno.

Ministrstvo za notranje posle je glede dobav in potrebne priprave, da se zagotovi delovanje njemu poverjenih služb, kakor tudi da se premagajo posledice sovražnih udarcev civilnemu življenju vojujočega se naroda, izenačeno z vojaškimi upravami, tudi kolikor gre za upravljanje prevozov.

V nujnih primerih in kadar je treba poskrbeti za zaščito in pomoč civilnemu prebivalstvu v krajih, ki jih zadeva sovražni udarec, ima ministrstvo za notranje posle pravico odrediti sporazumno z ministrstvom za korporacije zaradi pozneje navedenih vojnih služb rekvizicijo imovine neposredno, pri čemer uporablja po potrebi postopek, določen za Oboroženo silo. Nadalje ima tudi pravico odrediti, vselej za namene iz srednjega odstavka, mobilizacijo posameznikov za delovno službo in določiti pri tem za umske, trajne in prehodne posle, tudi v nasprotju s sicer veljavnimi predpisi, ustrezne nagrade.

Vojne službe ministrstva za notranje posle so službe, odkazane: *a)* Glavnemu ravnateljstvu za protiletalsko zaščito kakor tudi Državni zvezi za protiletalsko zaščito — U. N. P. A. in Italijanskemu rdečemu križu, sledenjemu za njegovo delovanje pri protiletalski zaščiti; *b)* Glavnemu ravnateljstvu vojne službe; *c)* Glavnemu ravnateljstvu za požarno obrambo in Narodnemu gasilskemu odboru, le za njuno delovanje v zvezi z vojnim stanjem; *d)* Glavnemu ravnateljstvu javne varnosti, le glede delovanja, ki je neposredno v zvezi z vojnim stanjem.

Za izvrševanje gornjih služb sme notranje ministrstvo tako za svoje osrednje kakor tudi za krajevne organe zahtevati: 1.) uporabo služečih vojakov letnikov 1908 in starejših z omejitvijo po številu in stopnjah, ki se določijo sporazumno z ministrstvom za vojsko; 2.) poziv posameznih odpuščenih vojakov Kr. vojske, izvzemši tiste, ki so dodeljeni pomožnim zavodom iz naslednjih letnikov in z omejitvami po številu in stopnjah, kakor bi jih zahtevalo notranje ministrstvo: *a)* iz katerega koli letnika, če so bili izločeni, in sicer po pregledu za ugotovitev njih spsoobnosti za službo, v kateri bi jih bilo uporabiti; *b)* iz letnikov 1900 in starejših za osebe, sposobne za vse službe; *c)* iz letnikov 1908 do 1901 za osebe, sposobne za vse službe, po številu v mejah, ki se določijo sporazumno z vojnim ministrstvom; *d)* iz letnikov 1916 do 1901 za vojake, sposobne samo za pisarniško službo. Notranje ministrstvo sme vselej le za namene iz prednjega odstavka, zahtevati tudi poveljstvo nad funkcionarji drugih državnih uprav ali drugih javnih ustanov vobče, kakor tudi, da se mu dajo na razpolago pisarne in obrati civilnih tehničnih strok, izvzemši državne.

Osebju, prideljenemu navedenim vojnim službam notranjega ministrstva se dovoljuje sedanji vojni znak. Temu osebju, ki bi se udeleževalo vojnih operacij, se dovoljujejo za dejansko trajanje take udeležbe posebni prejemki v višini, ki jo določi notranji minister v sporazumu s finančnim. Za osebje, ki dobi zaradi vojne službe ali v zvezi z vojno rane ali poškodbe ali si nakoplje bolezen, zaradi česar izgubi delovno sposobnost ali se mu ta zmanjša, kakor tudi za rodbine tega osebja, če nastopi zaradi rane ali poškodbe ali bolezni smrt, se uporabljajo določbe kraljeve uredbe z dne 12. julija 1923, št. 1491, in kasnejših sprememb, kar velja od 1. junija 1940 dalje. Prav tako se razširja na rodbine osebja postopek kraljevega ukaza z dne 15. marca 1943-XXI, št. 121, glede pravice do pooblaščene vojne pokojnine.

Z odlokom notranjega ministra v sporazumu z vojnim in finančnim ministrom se za omenjeno osebje, kolikor bi bilo potrebno, določi izenačenje činov z ustreznimi čini kraljeve vojske. Zaradi priznanja ugodnosti za invalide in rodbine se določijo pogoji in način za priznavanje udeležbe pri vojnih operacijah.

Gornji ukaz se uporablja tudi na ozemljih, priključenih Kraljevini s kraljevima ukazoma z dne 3. maja 1941-XIX, št. 291, in z dne 18. maja 1941-XIX, št. 452.

Vsak naročnik „Jutra" je zavarovan!

Izredni komisar za občino Ajdovec

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je glede na potrebo, da se izvrši razpust redne občinske uprave v Ajdovcu in imenuje izredni komisar zanjo, na osnovi čl. 3 Kr. uredbe z dne 3. maja 1941-XIX., štev. 291 odredil:

Čl. 1. Redna občinska uprava v Ajdovcu se razpušča.

Čl. 2. Za izrednega komisarja omenjene občine se imenuje g. Josip Vidmar pok. Frančiška.

Civilni komisar v Novem mestu je pooblaščen, da izvrši pričujočo naredbo.

Ljubljana, 21. julija 1943-XXI.

Visoki komisar Giuseppe Lombrassa.

Prodaja mesa na odrezek „112"

Pokrajinski Prehranjevalni zavod sporoča, da bodo v soboto 24. julija t. l. potrošniki lahko dobili pri svojih običajnih mesarjih proti odvzemu odrezka »112« julijskih živilskih nakaznic, izdanih od Mestnega poglavarstva v Ljubljani,

100 g govejega mesa.

Delitev se bo pričela ob 7. uri.

Zaplemba imovine upornika Belka Franca

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je glede na predlog okrajnega civilnega komisarja v Črnomlju z dne 16. maja 1943-XXI, upoštevajoč, da je po preiskavi, opravljeni po čl. 6. naredbe z dne 6. novembra 1942-XXI št. 201 šteti Belka Franca pok. Franca iz Loke za upornika po členu 2. te naredbe in da je torej njegova imovina zaplenljiva, o d l o č i l:

Zaplenja se vsa premična in nepremična imovina, brez izjeme, lastnina upornika Belka Franca pok. Franca in pok. Kolesar Marije, roj. v Črnomlju dne 18. apr. 1897 in bivajočega v Loki, kmetovalca, v prid Zavoda za upravljanje, likvidacijo in dodeljevanje imovine, zaplenjene upornikom v Ljubljanski pokrajini.

Pozivajo se po členu 7. in v izogib kazenskih odredb po členu 8. naredbe z dne 6. novembra 1952-XXI št. 201 vsi morebitni imetniki premičnin po katerem koli naslovu, lastnine Belka Franca in njegovi dolžniki, naj prijavijo v 30 dneh od dne objave te odločbe Zavodu za upravljanje, likvidacijo in dodeljevanje imovine, zaplenjene upornikom v Ljubljanski pokrajin, Napoleonov trg 7, II., stvari, ki jih imajo, in vsote, katere mu dolgujejo, in se jim prepoveduje vrniti njemu in drugim stvari in dolgovani znesek tudi le deloma plačati.

Ta odločba je bila objavljena v Službenem listu za Ljubljansko pokrajino dne 21. julija 1943-XXI.

GLEDALIŠČE

OPERA

Sobota, 24. jul., ob 19.: **Mrtve oči.** Red Sreda.

Nedelja, 25. jul., ob 19.: **Traviata**, Gostovanje Zlate Gjungjenčeve, članice beograjske Opere. Izven. Cene od 35 lir navzdol

Ponedeljek, 26. julija: zaprto.

Torek, 27. julija, ob 19.: **Mrtve oči.** Red A.

Sreda, 28. julija, ob 19.: **Madame Butterfly.** Gostovanje Zlate Gjungjenac. Red Sreda.

*

Abonenti reda Sreda imajo izjemno danes v soboto predstavo v Operi, in sicer D'Alberta **»Mrtve oči«.**

Gospodarstvo

Predpisi za mlatev žita

Smatrajoč za potrebno, da se ugotovi in nadzoruje množina strojno omlačenega žita, je Visoki komisar za Ljubljansko pokrajina izdal naredbo s predpisi za mlačev kmetijske letine 1943-XXI, ki je objavljena v »Službenem listu« z dne 21. t. m. in je stopila v veljavo z dnem objave.

Kdor koli mlati žito s stroji na kakršen koli pogon (na ročni pogon, s hidravličnim motorjem, na elektriko, s pogonskim strojem z notranjim zgorevanjem ali na paro), bodisi na lastnih ali na tujih zemljiščih, mora imeti vpisnik z oštevilčenimi stranmi, ki ga potrdi pred uporabo občinski preskrbovalni urad in v katerega mora vpisati vse množine žita, ki jih omlati. V vpisniku se morajo navesti: 1.) ime kmetovalca, čigar last je omlačeno žito; 2.) vrsta žita (pšenica, ječmen, oves, rž, soržica); 3.) ime občine in selišča, od koder je pridelek; 4.) množine omlačenega žita, dan in ura začetka in konca mlačve vsake množine.

Navedba gornjih podatkov je obvezna tudi za mlačev žita, ki ga je pridelal sam gospodar mlatilnice. Če mlati pridelke drugi, mora gospodar mlatilnice zahtevati, da se podpiše v vpisniku tisti, za čigar račun mlati. Vpisnik se mora hraniti pri mlatilnici in se mora na vsako zahtevo pokazati nadzorstvenim organom.

Če se gornji vpisi ne bi opravljali ali bi ne bili resnični, ustavijo organi sodne policije, funkcionarji občinskih preskrbovalnih uradov ali funkcionarji kmetijske službe obratovanje uradoma, tudi v primeru, če gre za mlatenje za lastni račun in le v obsegu lastnega gospodarstva.

Za dovolitve tekočega goriva, kuriva in maziva za motorje, ki poganjajo mlatilnice, je potrebna potrditev ravnateljstva kmetijske in veterinarske službe Visokega komisariata, ki se mu morajo predložiti v pogled v tej naredbi predpisani vpisniki.

Kršitelji določb te naredbe se kaznujejo po postopku iz naredbe z dne 26. januarja 1942-XX, št. 8, z uporabo določb naredbe z dne 25. novembra 1942-XXI, št. 215, v denarju do 5000 lir ali združeno z zaporom do 2 mesecev. Vselej pa se odredi zaplemba mlatilnice.

Gospodarske vesti

= **Novi izredni komisar Prevoda.** Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je glede na čl. 4 naredbe z dne 2. maja 1942-XX štev. 92 in glede na odločbo z dne 9. maja 1942-XX št. 25 odločil, da se namesto dr. Karla Scale imenuje za izrednega komisarja Pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu fašist cav. Covone Giovanni, ki mu je pri tej nalogi v pomoč fašist cav. La Grassa Francesco.

= **Uvoz radijskih aparatov.** Pokrajinski svet korporacij objavlja: V skladu z normami, ki jih je izdalo prometno ministrstvo sporazumno z ministrstvom za izmenjavo in valute, je bilo odrejeno naslednje: Za uvoz radijskih aparatov (radiotelegrafskih, radiotelefonskih in radiofonskih), zvočnikov in radijskih žarnic morajo tvrdke predložiti prošnjo (na kolkovanem papirju za 6 lir) Visokemu komisariatu, in sicer preko lastnega sindikatnega združenja, ki bo prošnjo dostavilo s svojim mnenjem Pokrajinskemu svetu korporacij zaradi obravnavanja pred odborom za uvoz in izvoz pri Visokem komisariatu. Prošnji mora biti predložena listina, ki dokazuje izvor blaga. Kolikor gre za privatnike, morajo biti prošnji priložene naslednje listine: a) anagrafsko potrdilo o bivališču; b) izjava, ki je lahko na prošnji sami, o rasi, kateri pripada interesent; c) potrdilo o abonmaju za poslušanje radijskih oddaj.

= **Zastopstvo italijanskih podjetij v inozemstvu.** K naredbi z dne 19. aprila t. l., po kateri je za ustanovitev in vzdrževanje zastopstev italijanskih tvrdk in gospodarskih podjetij v inozemstvu potrebno specialno odobrenje, je sedaj ministrstvo za izmenjavo valute izdalo še podrobna pojasnila. Obstoječa zastopstva se morajo likvidirati, če se v šestih mesecih ne izposluje potrebno dovoljenje. Likvidirati morajo torej zastopstva, za katera ministrstvo interesentom do 27. novembra ne dostavi odobritve. Dovoljenje je potrebno ne samo za inozemske urade, podružnice, agenture itd. italijanskih tvrdk, podjetij in družb, temveč tudi za posamezne zastopnike, ki se stalno mudijo v inozemstvu zaradi sklepanja kupčij in zaradi drugih poslov v interesu podjetja.

= **Iz trgovinskega in zadružnega registra.** Pri tvrdki Karel Prelog v Ljubljani je vpisano, da je Karlu Prelogu ml., trgovskemu nameščencu v Ljubljani, podeljena posamezna prokura za vse podjetje. Sedež firme je odslej pravilno: Ljubljana, Gosposka ulica 1—3, in Židovska ulica 2—4 s podružnicama na Starem trgu 12 in na Bleiweisovi cesti 22. — Pri Zadružni gospodarski banki, d. d. v Ljubljani, je vpisan kot ravnatelj s prokuro Oton Vreča, uradnik te banke. — Pri Kmetijskem društvu, zadrugi z o. j. v Metliki, je izbrisan dosedanji član upravnega odbora Anton Jakljevič, vpisan pa novi član upravnega odbora Marko Vukšinič, posestnik v Gabrovcu. — Pri Strojni zadrugi v Savljah, zadrugi z o. j., sta izbrisana člana upravnega odbora Filip Merhar in Anton Lenče, vpisana pa sta bila Jože Dečman, posestnik v Savljah, in Kocjan Čemažar, posestnik v Klečah.

= **Poslovanje Okrožne hranilnice v Kranju.** Upravni odbor Okrožne hranilnice v Kranju je imel 15. t. m. svojo prvo bilančno sejo. Iz poročila, ki je bilo podano na tej seji, je razvidno, da se je hranilnica navzlic težavnim razmeram z vzornim poslovanjem razvila v močan denarni zavod, ki ima vse pogoje za nadaljnji razvoj. Presežek novih hranilnih vlog nad dvigi je znašal od 30. aprila 1941 do konca lanskega leta 597.000 mark, presežek kontokorentnih vlog pa je znašal 7,082.000 mark. Hranilne in kontokorentne vloge so se skupaj povečale za preko 8 milijonov mark. Navzlic kratki dobi obstoja se je Okrožna hranilnica v Kranju povzpela na tretje mesto med vsemi koroškimi hranilnicami. Bilančna vsota se je od 30. aprila 1941 do konca lanskega leta povečala do 2.85 na 12.21 milijona mark.

= **Francoska proizvodnja oglja za pogon motornih vozil.** Že leta 1941. je francoska vlada v zvezi s preureditvijo avtomobilskega prometa na pogon z generatorskim plinom izdelala načrt za ustanovitev 100 specialnih obratov za pridobivanje lesnega oglja z letno kapaciteto 200.000 ton. Kakor sedaj poročajo iz Vichyja, je od predvidenih 100 tvornic v obratu že 65 in je dosežene že 60% predvidene proizvodnje. Povečana proizvodnja oglja je znatno olajšala preosnovo avtomobilskega prometa na pogon z generatorskim plinom. Večje število novih tvornic bo pričelo obratovati v kratkem in bo do konca leta dograjenih in za obrat pripravljenih vseh 100 tvornic.

= **Novi predpisi za uvozna dovoljenja v Srbiji.** Srbsko gospodarsko ministrstvo objavlja, da se v bodoče ne morejo več iz koristiti že izdana uvozna dovoljenja z določeno vrednostjo uvoza, če se je med tem cena v inozemstvu bistveno povečala (ne upoštevajoč prevozne, zavarovalne in postranske stroške). Uvoz takega blaga bo šele mogoč, če bo gospodarsko ministrstvo ponovno odbrilo uvoz po zvišani ceni.

Naročite se na »Dobro knjigo«!

Preminul je dne 22. t. m. v Kropi naš soprog, oče, stari oče, gospod

Leopold Fürsager

Pogreb bo v Radovljici v soboto, dne 24. t. m.

Ljubljana, Kropa, Radovljica, 22. julija 1943.

Žalujoče rodbine
FÜRSAGER in MAGUŠAR

Potrti javljamo, da je preminula naša dobra žena, mati in stara mati, teta, gospa

ACCETTO IRENA

soproga gradbenega inženerja

dne 22. t. m. ob 14. uri nenadne smrti v Št. Vidu nad Ljubljano.

Nepozabna pokojnica bo prepeljana v Maribor, kjer se vrši pogreb dne 24. t. m. v družinsko grobnico.

Maša zadušnica se bo brala dne 29. julija 1943 ob 7. uri zjutraj pri glavnem oltarju v cerkvi sv. Frančiška v Šiški.

Ljubljana, št. Vid, Marburg, 23. julija 1943.

Žalujoče rodbine:
inž. Viktor Accetto, Golobova in Saksova

Ing. Francè Urbas:

Naša rodbinska in hišna imena

Vsem so znana naša imena: Vreče, Vreča, Vrečar, Vrečko, Vreček, Večer, Večernik = večerni veter, veter od večerne strani, pa večernik pravijo metuljem, ki letajo ob somraku ali somračnikom, Vihar, Vodnik, Val, Valič, Valar, Valjavec, Valjalo, Vozel, Vozlič, Vodopivec, Vodopija, Volarič = manjši volar = volarski hlapec, Valpot (Vavpot, Vaupot) = valpet, Vavpotič, Vitez, Vitezič, Vojska, Vojščak, Vojšak, Vojnik, Vratar, Vratarič, Vrček, Vrisk = kis, Vrtič, Vrvar, Vrvičar.

Vevoda, Vojvoda, Vojvodič, Vajd, Vajda, Vajde, Vajdec, Vajdič, Vode, Vodej so bili nekdaj nekakšni vodje, voditelji ali »firerji«, pa tudi vojvodi = vojni vodje svojih ljudi.

Vabič je bil vabec, ki je vabil. Pri lovu na ptice so imeli vabiča = posebno ptico, ki je s svojim glasom vabila druge ptice. Takšnega vabiča se kaj radi poslužujejo čvenkarji = ptičji lovci, ki hodijo čvenkat ali čvinkat = piskat na posebno piščalko, ki oponaša glas sove. Ptice prilete, zlasti šoje rade sedajo na limanice. Kadar je čvenkar ujel prvo šojo, jo draži in včasih tudi neljubo mikasti, da se dere na mile viže. Njene proste tovarišice kar v tolpah prifrče, ker slišijo vabiča, svojo ujeto tovarišico, in se ujamejo na razpostavljene limanice na bližnjem oklešču. Kaj ni morda dobil lovec, ki je opravljal tako ptico = vabiča ali pa sam piskal, tudi ime Vabič.

Vajevec je bil pač vajenec, ki je bil v vaji in se je česa učil.

Valjak pravimo oni valjalni in likalni pripravi, s katero valjamo, gladimo, stiskamo in likamo razno perilo. Kaj pa, če je v imenu koren veljak? Potem naj pač vsakdo preceni, koliko je veljal takšen možak. Imamo pa še Vrlinške in Vrliče, ki so bili pač vrli in spoštovani ljudje.

Omenili smo že imena: Vran Vranič, Vranjek, Vrankar, Vršnik, Vršič, Vrščaj, Vršej, Vrtnik in Vrbič pri črki u.

Po vrbi so dobili svoja imena Verbič, Vrbič, Trbe, Verbe, Vrbovec, Vrbiščar, Vrbovšek, pa tudi Verbajs, Verbaje, Verbas, Vrbas (Urbas); zadnje ime pomeni ono, kar pomeni po nemški osnovi tvorjeni izraz jerbas = verbas. Kakor sem omenil, izgovarjajo starejši ljudje moje ime dosledno Verbas s polglasnim e-jem. Verbas pa je naš izraz za jerbas.

Vrhnjak je bil vsekakor kmet, stanovalec na vrhu. Pri mlinskih kamnih v mlinih je vrhnjak vrhnji vrteči se kamen. Vrhnjak ali tudi klobuk imenujejo pri kotlih za žganjekuho gornji, vrhnji del, ki se odkriva in ima odvodno cev. Tudi pri oknih imenujemo vrhnjo letvo vrhnjak. Pa imamo še Vrhunce, Vrhovnike, Vrhovce, Vrhovščake in Vrhovčane.

Vidmar je prebival nekdaj na vidmu ali na cerkveni prebendi, posestvu, katerega dohodke in dajatve je pobirala kaka fara odnosno duhovščina dotične fare. Več krajev imamo pri nas z imenom Videm.

Z vodo je imel opraviti Vodenik, bil je vodnar in je nosil vodo. Tudi Vodovnik ima ime po vodi.

Vračar in Vračko sta dobila ime po vraču, ki je vračil = zdravil ljudi in živino.

Vilar ni bil morda posestnik vile, hišice, ampak je izdeloval razne vrste vil, senene, gnoine itd.

Voder ali oselnik je tisti tok, ki ima opasanega kosec pri košnji okoli pasu, da ima v njem vodo in oslo = brus za ostritev kose.

Od kod pač naše ime Vengar? Venge so se imenovale verige, ki so visele izpod nebes = kuhinjskega oboka nad ognjiščem in na katere so obešali kotel za kuho na ognjišču. Venge pravijo železni petlji, ki je pritrjena na vratih ali zabojih ter se ujema v posebno babico, skozi katero pretaknemo žabico, taško ali visečo ključavnico ter tako zaklepamo vrata, zaboj. Morda je bil Vengar izdelovalec takšnih verig in železnih petelj in ling.

Virh je dobil ime od vireha ali veruha, ki označuje kadilo.

Vrtnik je bil lahko vrtnar ali pa je dobil ime po ptici pevki in selivki: vrtniku.

Vrtelj pravimo vrtelji ali vodoravno vrtljivemu križu v ograjah; tudi pri stružnicah pravijo strugarji tako onemu vretenčastemu glaviču z dvema ali tremi žebljastimi ostmi, kamor vpenja strugar les (Zwirl der Drechsler), pa tudi pri večjih stružnicah za kovine je vrtelj naš izraz za Spindelstock (mit Mitnehmerscheibe). Vrtelj pravijo pri vozu prednjemu oplenu, ki je vrtljiv okoli oplenika = železne oplenove osi in v kateri vrtelj vtikajo vozove prednje ročice. Končno je vrtelj ime za viher, vrtinčev veter, pa zvrtinčenemu čopu las na glavi = vihru pravijo tudi vrtelj. Ali ni morda po takšnem čopu zvrtinčenih las dobil ime naš Vrtelj?

Zanimivo je ime Vadla, ki pomeni vadlo = omelo, s katerim pometajo krušne peči, pomeni pa ta izraz morda tudi vadljo = stavo. Kadar se vadljajo = stavijo, dobi vedno eden vadljo = stavo, pa prejme nato tudi vadljo = zastavek, za kar so stavili. Včasih zapijejo zastavek in pravijo, da vadljo pijejo = stavo pijejo. Pa menda spadajo semkaj imena Vadljal, Vadnjal, Vadnal, Vednov.

Valez (Vales) pravijo neke vrste platnu.

Vališ rekajo produ, kamenju, katerega vali voda v strugah; nekod pravijo tako po italijanski osnovi torbam; pa lepo okroglorejenemu pujsku, ki se od debelosti kar vali, rekajo vališ. Najbrže je dobil naš Vališ ime zaradi svoje večje rejenosti, ker tudi sedaj pravijo takim debeluharjem: glej kakšen valiž je.

Ime Vardjan = čuvaj prihaja od italijanske osnove guardiano, ki pomeni prav isto kar slovenska beseda.

Ako ima ime Vap za osnovo staroslovensko besedo vap = barva, tedaj bi to pričalo za njegovo veliko starost.

Lepa so imena Vede in Vedečnik, ki označujejo tako vedečne = vedoželjne kakor tudi vedomne = izvedene ljudi.

Ime Vedernjak (Vedmjak) je lepo in po menj lahko vedrnjak = zahodnik, veter od zahoda, ki vedri nebo; pa je vedrnjak v kuhinjah oni stol ali klop, tudi prostor, kjer stoje vedra, kebli, škafi.

Vešnik je vsekakor rad vasoval, bil vasovalec = vešnik; pa vešnik pravijo svedru za vche pri sodih (Spundbohrer).

Vetrih pravijo zasilnemu, pomožnemu ključu in prihaja ta izraz od nemškega Dietrich, ki je med Nemci zelo [illegible]to ime.

Sprememba medicinskega študija v Zagrebu

Z uveljavljenjem novih predpisov prosvetnega ministrstva o predavanjih in izpitnem redu na medicinski fakulteti zagrebškega vseučilišča je nastala pomembna sprememba v dosedanjem delu fakultete. Hrvatski listi poročajo, da je z novim pravilnikom popolnoma jasno in točno odrejena smer udejstvovanja medicinske fakultete. Njena temeljna naloga bo odslej pripravljanje slušateljev za zdravniški poklic, izpopolnjevanje zdravnikov, obravnvanje medicinskih znanosti in proučevanje zdravstvenih razmer v državi. Z novimi preizkušenimi in sodobnimi metodami se bodo slušatelji medicinske fakultete pripravljali na svoj odgovorni poklic.

Po novem pravilniku ima medicinska fakulteta v celem 28 kateder, v katerih so obseženi vsi predmeti za uspešno in aktivno opravljanje zdravniške službe. Doslej je bilo 24 kateder. Med novimi se uvaja katedra vojne medicine, ki je važna zlasti v vojni dobi. Katedra vojne medicine obsega naslednje predmete: vojno patologijo, vojno higieno, nauk o vojnih strupih in letalsko medicino.

V svrho čim uspešnejšega zdravstvenega dela in pouka se poslužuje medicinska fakulteta 18 znanstvenih zavodov in 12 klinik. Ker vsaka nova katedra zahteva nov zavod, bo medicinska fakulteta dobila tudi zavod za vojno medicino. Ustanovljeni bosta tudi dve novi kliniki, in sicer za nalezljive bolezni in za urologijo.

Po novem učnem redu število predavanj tedensko ne sme presegati 24 ur, medtem ko so morali prej slušatelji vpisati včasih tudi 60 ur predavanj na teden. Razen tega, da se bodo slušatelji medicine učili teorije, je dobro poskrbljeno tudi za praktično izobrazbo. Pol dneva je določenega za predavanja, pol pa za praktične vaje.

Razen praktičnih vaj, ki jih bodo imeli slušatelji med šolskim letom vsak dan popoldne, je predvideno, da bodo po končanem šestem in osmem semestru morali opraviti tudi praktične vaje na klinikah ali bolnišnicah. Te vaje bodo lahko opravili samo v počitnicah, morajo pa trajati tri mesece.

Temeljne spremembe so nastale v izpitnem redu. Po novem predpisniku bodo polagali slušatelji izpite samo po 2., 4. in 10. semestru. Strogi izpiti so razdeljeni v tri skupine. Gradivo predmetov, iz katerih se ne polaga izpit, se izprašuje ob izpraševanju sorodnih strok. Da bi se pri slušateljih doseglo redno in marljivo polaganje izpitov, so odrejene stroge sankcije. Doslej je mogel biti slušatelj vpisan na medicinski fakulteti tudi 8 in več let, čeprav bi lahko končal študij v petih letih. Po novih predpisih pa je določeno, da se sme študij podaljšati največ za eno leto. Za nadaljnje podaljšanje lahko izjemno izda dovoljenje prosvetno ministrstvo.

Spremenjeni predpisi vsebujejo še to važno spremembo, da je naslov doktorja medicine odvisen od doktorske disertacije.

Novi predpisi veljajo samo za slušatelje, ki bodo pričeli študij z zimskim semestrom letošnjega leta, medtem ko bodo že vpisani slušatelji lahko končali svoj študij po predpisih stare uredbe o medicinski fakulteti.

40 letnica mature na klasični gimnaziji

Ljubljana, 24. julija.

40 letnico mature letnika 1903 klasične gimnazije v Ljubljani so praznovali pred kratkim v Ljubljani in v bližni živeči tovarši. Od 84 tedanjih maturantov je živih še 49. V Ljubljanski pokrajini jih prebiva sedaj, kolikor je znano, 27. Od teh se je udeležilo proslave obletnice 23, in sicer: dr. Eberl Erik, sodnik apelacijskega sodišča; Hieng Ernest, veletrgovec; Južnič Rudolf, gimnazijski profesor; Košmerl Janez, višji železniški uradnik v pok.; Kremžar Franc, urednik »Slovenca«; Merala Ferdinand, sodnik okr. sodišča; dr. Rekar Ernest, industrijalec; dr. Reš Fran, odvetnik; Supin Karol, župnik; Badiura Rudolf, referent Visokega komisariata; Bajuk Marko, ravnatelj klasične gimnazije; Breceljnik Alojz, župnik; Del Linz Avgust, policijski uradnik v p.; Ferjan Franc, inspektor Visokega komisarijata; dr. Fettich Oton, odvetnik; inž. Gostiša Viktor, vseučiljški profesor; Kadunec Franc, gimnazijski ravnatelj; dr. Novak Franc, gimnazijski profesor; Podboj Ivan, železniški inspektor v pok.; Rihar Ivan, župnik; Mulaček Rajko, sodnik upravnega sodišča; dr. inž. Vidmar Milan, dekan tehnične fakultete; Zarnik Alojz, živinozdravnik. Dva tovariša, in sicer Burgar Anton, gimnazijski ravnatelj v Kočevju in Škulj Karel, župnik v Dolenji vasi pri Ribnici, ki sta bila zadržana, sta tovarišče pismeno pozdravila.

Vsi udeleženci so se ob 10 dopoldne udeležili maše, ki jo je daroval za rajne tovariše župnik iz Dolskega g. Ivan Rihar, nakar so se dali skupaj slikati. Še dopoldne so odšli na pokopališče k Sv. Križu, kjer so obiskali grobove svojih rajnih profesorjev in sošolcev ter jih okrasili z nageljni. Popoldne so se zbrali k prijateljskemu pomenku ter sklenili, da se bodo večkrat sešli na tovariški pomenek.

Jubilantom želimo, da bi jim bilo dano obhajati še 50letnico mature!

NAROČAJTE »DOBRO KNJIGO«

Pregled letalskih torpedov v skladišču nekega italijanskega letalskega oporišča

SPORT

Danes — ženski miting

Ob 17. na stadionu Hermesa v Šiški

Popoldne ob 17. bo na Hermesovem stadionu v Šiški zanimiva lahkoatletska prireditev, druga te vrste v letošnji sezoni, in sicer žensko atletsko prvenstvo Ljubljane.

Naša dekleta, ki so letos že enkrat pokazala, da imajo mnogo volje in veselja, da bodo spet oživila to najbolj koristno sportno panogo tudi za nežni spol, nas s prvimi tehničnimi izidi gotovo niso mogla preveč navdušiti. Toda led je zdaj prebit in po pravici smemo upati, da pojde odslej še bolje in še marljiveje in še uspešneje.

Današnji spored bo obsegal naslednje discipline: tek na 100 m in stafeto 4×60 m, dalje skok v višino in daljino ter met diska, kopja in krogle. Vsaka atletinja bo smela nastopiti razen v stafeti samo še v dveh disciplinah. Nagrajene bodo posameznice, ki bodo zasedle prvo ali drugo mesto, klub pa ki bo zbral največ točk, pa bo še posebej prejel plaketo CONI.a.

Pridite pogledat — naše nove pionirke ženskega lahkoatletskega sporta!

Med vrstami

Ni mnogo novega te dni po sportnih terenih, ne samo pri nas, kjer tako nismo mislili doseči več kakor to, da bi ne zaspali na nekdanjih lovorikah, temveč tudi drugod po svetu, kjer so na sport vrgli svoje sence dogodki z drugih poljan, kjer je prav tako udeleženih na tisoče in tisoče sportnikov, katerih uspehi ali neuspehi pa se ne merijo več s sportnimi merili. Tako tudi nam, kakor mnogim drugim kolegom po svetu, ne preostaja drugega, kakor beležiti majhne in najmanjše dogodke, samo da ne bi rekli, da smo na to zdravo in koristno udejstvovanje mladega človeka čisto pozabili. Ko tako stikamo za novicami s sportnih področij pri drugih narodih, je tu ali tam le še kaj drobnega, kar bi utegnilo tudi našim čitateljem pomagati preko pasjih dni in dobe kislih kumaric.

•

Prosim, kar za nami! Bolgarska sportna publika je znana po svoji živahnosti in ognjevitosti. Kdor je kdaj kot sportnik hodil po Bolgariji, že ve, kako vroči so navijači tamkaj! Tako se je godilo pred dvema letoma tudi zagrebškemu Gradjanskemu, ki so ga pri prvem gostovanju kot predstavnika Hrvatske sprejeli s silnim navdušenjem, med njegovo igro proti sofijski Slaviji pa tudi pritiskali na zmago domačih, da je slišala vsa Sofija. V kritični situaciji, iz katere bi bil moral vsak začetnik zadeti v mrežo, se je naenkrat zaslišal žvižg; in oba Zagrebčana, ki sta bila v bližini bolgarskega svetišča, sta obstala kakor ukopana. Ko sta se obrnila po pojasnilo k sodniku, jima je pojasnil, da on sploh ni uradoval s piščalko. Pozneje se je ugotovilo, da je zapiskal eden od gledalcev, ki je tako rešil bolgarsko moštvo sigurnega gola.

•

Podobna zgodba je bila pred kratkim objavljena v nemških listih, in sicer v zvezi z mednarodno tekmo med Madžarsko in Bolgarijo, prav tako v Sofiji. Madžari so takrat sicer zmagali s 4 : 2, toda v resnici bi bili lahko imeli v dobro še en zgoditek, kajti zanj so bili prikrajšani zaradi tegale nevsakdanjega primera. Ko je sredi igre nekje madžarski napad pustil za seboj vso domačo obrambo in je eden napadalec uspešno zvabil iz vrat še vratarja, je bilo pet Madžarov samih pred golom in ni je bilo več pomoči za novo nesrečo bolgarske enjstorice. Ta hip pa je pritekel na igrišče nekdo iz občinstva, se postavil v zapuščena vrata in res prišel še pravočasno, da je usnje od njegovih nog odletelo nekam izza črte. Presenečenje je bilo ogromno in vse je samo čakalo, kaj bo ukrenil sodnik, Hrvat Marek, ki je vodil ta dvoboj, Madžarom ni priznal gola, temveč je dal streljati prosti strel, iz katerega pa se ni rodilo nič.

•

Italijanska nogometna federacija je te dni izdala dolgo službeno objavo, iz katere je razvidnih mnogo navodil za bodočo nogometno sezono, ki bo precej bolj prilagojena trenutnim razmeram zaradi vojne. V tej objavi je najprej moštvo AC Torina oficijelno proglašeno za prvaka Italije za sportno sezono 1942/43. Dalje je odrejeno, da se do nadaljnjega ukine odigravanje tekem za italijanski pokal, namesto katerih bodo do preklica na sporedu posebne tekme za zvezni pokal, v katerih bodo sodelovala vsa moštva, ki se v mešanem tekmovanju za točke po okrožjih — o tej novi ureditvi bodoče prvenstvene kampanje smo že pisali pred nedavnim — ne bodo plasirala na prva odn. druga mesta, da bi mogla nastopati pozneje tudi v finalnih tekmah. V poštev pride vsega 24 moštev, ki bodo razdeljena v 6 raznih okrožij tako, da posameznim udeležencem ne bo treba preveč potovati. Nadalje so bila izdana vsa podrobna navodila za ureditev finančnih vprašanj v zvezi z novim načinom tekmovanja. Posebnega prvenstva rezerv to sezono ne bo. Do nadaljnjega naj se po želji federacije nastopanje nogometnih društev podredi odločitvam višjih sportnih instanc in tudi za začetek nove prvenstvene sezone bodo izdane smernice pozneje.

•

V Zagrebu so ono nedeljo plavali na plavališču Akademskega sportnega kluba na Šalati, kjer je bilo videti predvsem mnogo nadobudnega naraščaja. Med znanimi plavalci je seveda prekašal vse preko domačih mej znani Miloslavić, ki je na progi 100 m prosto dosegel čas 1:01.5, na 400 metrski progi pa je bil prav tako prvi s časom 5:05.2. Čas 1:19.6, ki ga je zabeležil Marčić na hrbtni progi do 100 m, ni baš vreden posebnega poudarka.

•

Hrvatski sportni vodja Miško Zebić je prejel pred kratkim v znak priznanja za zasluge za poglobitev hrvatsko-rumunskih sportnih odnošajev darilo od rumunskega sportnega voditelja, in sicer krasnega metalca diska.

•

Za zveznega kapetana madžarske plavalne zveze je bil izbran olimpijski zmagovalec z berlinske olimpiade na 100 metrski progi dr. Ferenc Csik.

KULTURNI PREGLED

Literat in pesnik

Nekateri slovstveni teoretiki in kritiki razločujejo med književnikom (literatom) in pesnikom v tem smislu, da je pesnik višja, umetniško dragocena vrsta slovstvenega ustvarjalca ne glede na to, ali piše v vezani ali nevezani besedi. Po tem pravilnem in potrebnem razločevanju, ki mu je namenjen tudi ta sestavek, bi imeli med pesniki v našem (ožjem) pomenu besede takisto pisatelje ali književnike in med proznimi pisci pesnike. Razločevanje med obema pojmoma prehaja potemtakem meje o b l i k o v n i h pojavov, kakor sta proza in poezija, pisatelj in pesnik, ter dobiva značaj strogega, kvalitativnega v r e d n o t e n j a in nekakega hierarhičnega stopnjevanja.

Književnik, literat je izrazito civilizacijski pojav. Nastal je v zvezi z razvojem in razširjenjem omike, tehničnih možnosti proizvajanja in širjenja knjige. Že v rimskem kulturnem življenju cezarske dobe, ko je bila književnost precej razširjena (namesto tiskarn so imeli nekake »pisarne«, v katerih so pisarji razmnoževali spise pisateljev), opažamo prvi pojav literatstva, čeprav v mnogo skromnejši meri. Šele silen razmah tiska, sprememba tiskarstva v industrijo, masovna proizvodnja knjig in odprava velikega dela cenzurnih omejitev ustvarjajo ugodna tla za široko uveljavljanje književništva. Knjiga, kakor koli je sicer dragocena in nenadomestljiva posoda človeškega duha, je postala navadno tržno blago in neredko predmet neodgovorne spekulacije. Kar velja za proizvajalce, pa velja tudi za pisce.

Osemnajsto in zlasti še devetnajsto stoletje je odprlo tej novi spekulaciji vrata na stežaj. Tekma v izdajanju knjig je prinesla marsikaj dobrega, posebej še razširjenje kvalitetne knjige v najširše sloje, a prinesla je tudi čez mero slabega. Profitarska morala se je s področja proizvodnje zanesla na področje pisateljevanja. V jezikih velikih narodov so pisci slabih, nedognanih del in spekulanti s človeško radovednostjo, lahkomiselnostjo in duhovno umazanostjo našli z lahkoto založnike; veleprodukcija knjig je povzročila sama po sebi veleprodukcijo v pisateljevanju. Ustvarjanje pesniških del je bilo v svetu količinskih razmerij vedno manj zadeva visoke odgovornosti, izredne nadarjenosti in dolgega, plemenitega truda. Število literarno ustvarjajočih ljudi je pri vsakem kulturnem narodu raslo v nekem progresivnem razmerju z njegovo knjižno produkcijo, kar pa seveda ne pomeni, da se to razmerje odnaša tudi na razvoj talentov, ki so dar narave. Vzlic temu, da je demokratizacija družbe omogočila uveljavljenje mnogo večjemu številu nadarjenih ljudi, je vendar statistični odnos med knjižno produkcijo in talenti nujno ostal v pasivi na strani talentov. Tako je silna proizvodnja knjig potrebovala vedno več »književništva«, medtem se resnična pesniška darovitost giblje še nadalje v mejah izjemnosti. Škodljive posledice veleprodukcije opažamo tudi pri dobrih pisateljih; nekateri so se zgodaj izpridili ali celo izčrpali, ker so morali zaradi prilike in potrebe pisati naglo in obilno. Tudi pri pesnikih visoko kvalitetnega značaja opažamo prenekikrat predor »literatstva« v njihovo tvorbo, kar je v nemali meri posledica današnjega načina življenja in profesionalnih interesov na literaturi. »Literatstvo« je v tem smislu vse, kar nosi pečat slovstvene nepristnosti, nedognanosti, površnosti in vnanje narejenosti; vse, kar ni dozorelo. Drugo je tisto literarno delo, ki ima že po sebi spremljevalen značaj, kakor na pr. kritika. A tudi ta se stvarjalni — pesniški duh razločuje od kombinacijskega in kompilacijskega - literatskega duha.

Razvoj »književništva« ali literatstva kot civilizacijskega pojava, kot značilnosti »dobe papirja«, nekako sovpada z romantiko, ki je močno povzdignila in čez mero pretirala pomen literata. Njegovo hierarhično stopnjo v svetu duhovnih ustvarjalcev so preveč poveličevali. Tega visokega nazora o edinstvenem značaju in pomenu umetnosti, nazora, ki je pač odraz individualističnega mišljenja, so se oprijeli tudi manj izvirni ustvarjalci, epigoni velikih mojstrov; začeli so se celo z nekaterimi vnanjimi znaki razločevati od »profanih« meščanov. Tako se je ohranila vse v naše dni vera, ki se dostikrat trdovratno vzdržuje v literatskem cehu, da je vsak književnik ali sploh vsak umetnik v primeri z drugimi kulturnimi delavci, na pr. v primeri z znanstveniki, iznajditelji, velikimi filozofi sam po sebi in na splošno pomembnejši in važnejši ter da mu gredo kot pripadniku najvišje duhovne elite posebna priznanja in pravice.

Prav zoper to samodopadljivost in cehovsko poviševanje nad druge se je začela v novejšem času reakcija iz vrst samih slovstveno ustvarjajočih ljudi, predvsem kritikov. Začela se je borba tistih, ki so sami pesniki ali ki zagovarjajo pesnike v kvalitativnem, hierarhičnem pomenu besede, zoper literatstvo, zoper produkcijski »sistem« in njemu ustrezajočo moralo v literaturi. Je to značilen in pred vsemi modnimi pojavi v slovstvu neugnano pereč boj, ki je vreden, da ga spozna tudi širši čitateljski krog.

•

V čem je razloček med pesnikom in pisateljem-literatom? V tem, da je pesnik samo tisti, ki piše iz posebne stvarjalne nujnosti, zaradi notranje sile svoje inteligence, svojega daru, ne pa iz kakršnih koli drugih razlogov, tudi ne zaradi kruha. (S čimer je seveda mišljen samo nagib pisanja, ne pa izsledek dela, ki prav kakor vsako delo zasluži gmotno odškodnino in moralno priznanje). Pesnik je s svojim delom neudeležen v produkcijski hausse in basse, ker pomeni njegovo delo izživljanje posebnega, v njem delujočega nagiba, spraščanje subtilnih, v njegovem duhu nakopičenih tvornih energij, ki same po sebi niso proizvod gospodarstva in njegovih zakonov, marveč posledica specifičnih sposobnosti njegovega duha. Pravi pesnik bi ustvarjal (in ustvarja) tudi tedaj, če ne dela za založnika, za občinstvo, za trg, kakor koli je človeško razumljivo, da se hoče po tej poti izživeti ne le zase, marveč tudi za druge in da ima njegova individualna stvarjalna potreba visoko socialno funkcijo in njegovo delo svoje poslanstvo.

Višja stopnja pesnika v primeri z navadnim pisateljem ni v večjih sposobnostih oblikovanja ali v večjem znanju, marveč v samem pesnikovem značaju, v njegovi osebnosti in iz nje izvirajočem odnosu do literature. Pisateljstvo je p o k l i c (četudi v kakem konkretnem primeru ni edin), peništvo pa je p o s l a n s t v o in dosmrtna mučna borba za popolnost in za odkrivanje novih duhovnih področij, za ustvarjanje novih pozitivnih vrednot. Resničen pesnik se ne mara ločiti z vnanjimi znaki od drugih in si tudi ne domišlja, da mu gre v družbi kako izjemno mesto; ne misli, da mora družba spoštljivo spregledati njegove človeške slabosti. Pesnik je v veliki duhovni delavnici, kjer predaja rod rodu svoja izročila in svoje mesto v ustvarjanju življenjskih idej in vzorov, samo eden izmed vodilnih delavcev in eden med onimi, ki hočejo biti na svojem mestu mojstri. Pesnik ali drug umetnik ni družbeno nič manj in nič več kakor na pr. znanstvenik. Znanstvenik obvladuje abstrakten ali stvaren material in odpira s svojo intuicijo in svojim znanjem nove poglede in nove možnosti. Pesnik ni zgolj tankočuten oblikovalec ali življenju oddaljen estet, marveč je predvsem borec za višje vrednote in človeške možnosti, za lepšega in boljšega človeka. Pesnik je po svojem osebnem nagibu umetniški oblikovalec, toda po socialni sili svojega dela je hkrati tudi etik, človek, ki se trdovratno bori za lepoto kot višje, plemenitejše življenjsko čutenje.

Samo etično gledanje na literaturo in umetnost, odtehtano z najtankočutnejšimi estetskimi merili in preizkušeno ob najboljših umetnostnih vzorih, je moglo posameznika dvigniti nad množico konjunkturnih avtorjev in poklicnih proizvajalcev knjig ter uvrstiti med reprezentativne može svojega časa in okolja. Zakaj etika v prvotnem in širokem pomenu besede daje našemu početju višji smisel in spreminja i g r o naših čutov in sposobnosti v b o j za visoke človeške ideale.

Tudi v novem svetu, ki nedvomno nastaja v viharju zgodovine, bo ohranila svoj pomen zgolj literatura, s katero se bo človek notranje prenavljal in postajal večji v svoji lepoti in dobroti, v vseh svojih odnosih do življenja. Umetničenje, epigonstvo in zabavno pisarjenje ima ne-

Naročite se na romane DOBRE KNJIGE!

Kronika

* **Militarizacija osebja v operacijskih conah.** Uradni list v Rimu objavlja Ducejev razglas v svojstvu prvega maršala imperija in poveljnika vseh operativnih čet, s katerim se militarizira vse osebje v operacijskih conah na Siciliji in Sardinji. Izvedba vojaških ukrepov pristoji vojaškim poveljnikom v imenovanih krajih. Ukrep je že stopil v veljavo z dnevom objave.

* **Poslanica katoliške univerze italijanskim vojakom.** Akademski učiteljski zbor katoliške univerze v Milanu je izdal o priliki letalskega napada na Rim poslanico, s katero pozdravlja vse junaške vojake, ki se bore za sveta tla Domovine. Obenem izraža ogorčen protest proti opustošenju, ki so ga sovražni letalci izvršili na tleh večnega mesta.

* **Smrt znanega arhitekta.** V Comu je umrl na posledicah kapi arhitekt Giuseppe Terragni. Bil je kot rezervist v vojaški službi, in sicer topniški kapetan, ki se je vrnil šele nedavno iz Rusije. Terragni uživa v Italiji velik sloves kot obnovitelj arhitekture. Star je bil komaj 38 let ter je bil član najvišjega sveta za arhitekturo v Italiji.

* **Smrt viteza železnega križa.** Na vzhodni froti je padel poveljnik skupine lovskih letal Rudolf Resch, ki je bil odlikovan z viteškim križcem železnega križca.

* **Odhod podprefekta De Masellisa iz Trsta.** »Piccolo« poroča, da zapušča Trieste po 7 letih službe podprefekt comm. dr. Michele De Masellis. S svojega mesta odhaja iz zdravstvenih razlogov. Leta 1939. bi bil moral oditi v pokoj, pa je prostovoljno ostal v službi, dokler so mu dopuščale telesne moči.

* **Šola za neveste.** Ženski fašiji v Trstu so organizirali poseben tečaj za neveste. Tečaj je bil otvorjen že lani meseca decembra ter je bil nedavno z uspehom zaključen.

* **Koncentracija v italijanski konservni industriji.** V italijanski konservni industriji je bila izvedena koncentracija, ki so jo že delj časa napovedovali. Vlada bo odslej samo nekaterim tvrdkam dodeljevala potrebne surovine. Tvornice, ki so morale ustaviti obrat, bodo prejemale podporo iz kompenzacijske blagajne industrijske konfederacije, v to balgajno pa bodo prispevale tvornice za konserve, ki niso ustavile obratovanja.

* **Cepljenje kokoši v Milanu.** Milanski »Corriere della Sera« poroča, da so v Milanu že tri leta razne kurje bolezni pokončavale kakošji rod. Zdaj so živinozdravniki menda izdelali učikovit serum zoper kurjo kugo in s tem serumom so začeli cepiti kokoši. Upajo, da bo ta postopek rešil mnogim kokošim življenje.

* **Posebni odrezki za maščobe za ljudi, ki jedo v javnih kuhinjah.** V Rimu je izšlo uradno pojasnilo, ki se tiče odvzema odrezkov za maščobe pri osebah, ki nimajo lastnega gospodinjstva ter so primorane obedovati in večerjati v javnih kuhinjah in restavracijah. Vse takšne osebe dobe 16 kontrolnih znamk, katerih vsaka odgovarja 6.5 g maščob. S temi znamkami si obedovalci lahko preskrbijo zabeljene obede in večerje v kuhinjah in krčmah.

* **Kolonije GILa v okolici Trieste.** Podpoveljnik GILa v Trstu je v zadnjih dneh nadzoroval več počitniških kolonij GILa na področju Trsta in Carsa. Obiskal je Poggio, Reale, Banne, Gropado, Sesano, Villa Caccio, Postumio in Cologno. Povsod se je razgovarjal z otroki, ki izhajajo iz delavskih slojev ter so po večini sirote padlih vojakov.

* **Nesreča na poskusni vožnji z motorjem.** Te dni se je pri poskusni vožnji z novim motornim kolesom ponesrečil na strmi gorski cesti 23letni pekovski pomočnik in šofer Stanko Mlakar, doma iz Žažarja nad Vrhniko in si hudo poškodoval desno nogo, dobil pa je tudi lažje notranje poškodbe. Ponesrečenec se zdravi v domači oskrbi.

* **Po pomoti je bil proglašen za mrtvega.** »Popolo d'Italia« objavlja v svoji izdaji od 21. julija pismo novinarja Maria Buzzichinija, o katerem so vsi italijanski listi poročali, da je bil ubit med letalskim napadom na Rim. Buzzichini sporoča, da je živ in zdrav ter pristavlja po vzoru ameriškega humorista Marka Twaina, da je bila vest o njegovi smrti preuranjena.

* **Smrtna nesreča z motociklom.** 27 letni Werther Bellinzoni je dirjal z motociklom po Borgu Milanu pri Veroni. Hotel se je izogniti neki potnici, ki je prečkala cesto, ter je odletel z motocikla s takšno silo, da si je zlomil tilnik.

* **Porod med bombnim napadom v Neaplju.** V javnem zakloniščU palače Collamare v Neaplju so pri zadnjem bombnem napadu porodile tri ženske, ki so iz varnostnih ozirov zapustile svoja stanovanja. S pomočjo babice Marije Agostini je prva mati povila mrtvega otroka, druga mati, ki ima že devet otrok, je povila živahno deklico, tretja mati pa je takisto porodila otroka ženskega spola.

* **Nevaren pes.** V Benetkah se je te dni sprehajal 64letni Elizij Constantini s svojim velikim psom volčjakom. Nenadoma mu je prišla nasproti 48letna Elizabeta Tranquilini z majhnim psičkom. Psa sta se začela najprej ovohavati, nato je Tranquilinijeva svojega psička hotela potegniti k sebi. V tistem trenutku se je volčjak vzpel na noge, planil na žensko in ji strgal obleko z života. Prizor je bil zelo buren in je izzval mnogo zgražanja.

* **Prodajali so materino perilo, da so nakupili sladoled.** Giovanna Brina iz Ferrare je že nekaj časa opazovala, da izginja iz njenih omar kos za kosom perila. Začela je paziti na tatove ter morala na svojo žalost ugotoviti, da sta pri teh tatvinah udeleženi njeni dve hčeri, stari 10 in 14 let. Deklici sta odnašali materi rjuhe, prevleke za blazine, prte in druge predmete ter sta jih prodajali na starini. Za izkupiček pa sta kupovali sladoled, katerega nista jedli sami, ampak sta ga delili tudi svojim tovarišicam.

IZ LJUBLJANE

u— **Novi grobovi.** Za vedno je zapustil svojce po daljši bolezni g. **Josip Gračner.** Za njim žalujejo soproga Marija, sinova dr. Jože in Edo, hčerki mr. ph. Marija por. Koruza in Tilka ter drugo sorodstvo. K večnemu počitku bodo rajnkega spremili v soboto ob 15. iz kapele sv. Jožefa na Žalah na pokopališče k Sv. Križu. — V častitljivi starosti 94 let je preminila ga. **Ivana Novohradsky**, rojena Sartory. Pogreb bo v soboto ob 16. iz kapelice sv. Marije na Žalah na pokopališče pri Svetem Križu. — Po hudi bolezni je dotrpel brivski mojster g. **Niko Kojič.** Na zadnji poti ga bodo spremili v soboto ob pol 15. iz kapele sv. Nikolaja na Žalah k Svetem Križu. — Umrl je finančni svetnik v pokoju in mornariški podpolkovnik v rezervi g. dr. **Lojze Rant.** Zapušča ženo, hčerko, dva sinova in drugo sorodstvo. Pogreb bo v soboto ob 17. od doma žalosti v Suttnerjevi ulici 9 na Viču. — Pokojnim naj bo ohranjen blag spomin, svojcem pa izrekamo naše iskreno sožalje.

u— **Ne hvali dneva pred večerom!** nam bo kdo očital, ker smo zapisali, da je bil včerajšnji dan eden najlepših v letošnjem poletju. V opravičilo moramo pojasniti, da se je to zgodilo že opoldne, ko še ni bilo nobenega znaka za to, da se bo vreme tako poslabšalo. Neverjetno hitro se je popoldne pooblačilo in potem s presledki deževalo do večera. Oblačno je bilo tudi ponoči in je tako ostalo ves včerajšnji dan. Od časa do časa je še nekoliko deževalo. Včerajšnjega poslabšanja vremena barometer ni zabeležil, nasprotno, za malenkost se je celo dvignil in je v petek zjutraj kazal 762 mm, najvišja temperatura v četrtek čez dan je znašala 28.2 stopinje Celzija, včeraj zjutraj pa je termometer zabeležil najnižjo temperaturo 16 stopinj Celzija.

u— **Slikarska razstava mojstra Skrušnega.** Zanimivo razstavo svojih slik bo priredil v nedeljo, 25. julija, ob pol enajstih mojster Vaclav Skrušny, dolgoletni šef slikarne Državnega gledališča. Razstavljenih bo okrog 60 del, večinoma olja, pokrajine, tihožitja, pogledi na Ljubljano. Prago itd. Razstava bo v novi slikarni Državnega gledališča, ki se nahaja na dvorišču hiše nasproti vladne palače — Corso Vittorio Emanuele III. (bivša Bleiweisova). K nedeljski otvoritvi so vabljeni vsi ljubitelji slikarske umetnosti in prijatelji mojstra Skrušnega, ki praznuje ob tej priliki svojo sedemdesetletnico.

u— **Obrtnike** poziva Odsek za obrtništvo Združenja industrijcev in obrtnikov, naj prijavijo Pokrajinskemu svetu korporacij do 31. t. m. vse količine **mizarskega kleja, katere posedujejo bodisi za lastno uporabo ali za račun tretjih oseb. Opozarja se, da se morajo prijaviti brez izjeme vse količine nad 1 kg.**

u— **Rektorat kr. univerze v Ljubljani** sporoča, da ima odslej telefonska centrala glavnega univerzitetnega poslopja na Kongresnem trgu dve številki, in sicer 46-42 in 46-43. Obenem tudi sporoča, da ima Inšpektorat za univerzitetne zadeve telefonsko številko 46-41.

u— **Tečaj za popravne izpite. — Turjaški (Novi) trg 5.** Tisti dijaki(inje), ki bodo delali septembra popravne izpite, so vabljeni da se udeleže našega tečaja za popravne izpite na Turjaškem trgu 5. ki se začne 5. avgusta. Poučujejo samo profesorji-strokovnjaki vse predmete. Temeljita, strokovna priprava. **Honorar nizek.** Prijave dnevno od 9.—12. ure dopoldne: **Turjaški (Novi) trg 5). Inštrukcije.**

u— **Učite se strojepisja! Novi eno-, dvo- in trimesečni strojepisni tečaji** se pričnó v ponedeljek 26. julija. Desetprstna učna metoda! Specialna strojepisna šola: Največja moderna strojepisnica. Učnina je zmerna. Posebni tečaji tudi za stenografijo. Pouk je dopoldne, popoldne ali zvečer po želji obiskovalcev. Informacije in prijave: **Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Domobranska 15.**

u— **Ali se hočete naučiti italijanski jezik brez truda in napora?** Nabavite si dr. Gradov Italijanski tečaj za Slovence, ki ga dobite v Knjigarni Tiskovne zadruge, Šelenburgova 3. Knjiga je namenjena samoukom, ki se ob točnem upoštevanju predpisanih navodil z lahkoto nauče v kratkem času italijanskega jezika. **Mehanično-sugestivna metoda.**

u— **Kr. Kvestura v Ljubljani** je v posesti zlatega križca s kamni sumljivega izvora, ki se nahaja na razpolago lastniku v sobi št. 26-III.

Z Gorenjskega

Deželna bramba je nastopila. Preteklo nedeljo so v Mežici, Prevaljah, Železni Kapli, Velikovcu in drugih krajih člani deželne straže položili prisego. Okrožni vodja Grum in orožniški častniki so članom deželne straže govorili o nje pomenu.

Vitez železnega križa Staudegger je prišel domov. Takoj ko se je izvedelo, da je bil najstarejši sin gostilničarja Staudeggerja iz Spodnjih Libuč pri Mežici odlikovan z viteškim križcem železnega križa, so začeli domačini upati, da jih bo čez kratek čas obiskal. Preteklo sredo se je pripeljal Franc Staudeggeer z bratom Alojzom na dopust. Pozdravili so ga predstavniki stranke in župan, dekliški zbor pa je poveličeval sprejem s petjem pesmi. Staudegger se je zahvalil za prisrčen sprejem in izrazil svoje veselje, da je po 14 mesecih prišel spet v domači kraj.

Svilogojstvo na Koroškem. Iz nemških listov povzemamo, da so začeli zaradi velike potrebe naravne svile gojiti svilooprejko v različnih krajih države. Tudi na Koroškem so začeli uspešno gojiti to panogo. Leta 1939. so posadili poskusne rastline. Pri lanskem pregledu so ugotovili, da so se mnogi poskusni nasadi kljub ostrim zimam ohranili. Letos spomladi so posadili več novih nasadov, med njimi tudi nekatere na Gorenjkem.

Spodnje Štajersko

Promocija. Na graški univerzi je bila promovirana gdč. Elfi Martinovič za doktorico naravoslovja.

Odlikovana Spodnještajerca. Vojni prostovoljec Emil Verdnik iz Šoštanja in Jožef Bombek iz Ptuja sta bila za svojo hrabrost na vzhodni fronti odlikovana z železnim križcem 2. stopnje.

Graški umetniki v Mariboru. V nedeljo in ponedeljek bodo v dvorani Heimatbunda v Mariboru nastopili člani graškega gledališča. Izvajali bodo melodije iz zvočnih filmov in operet, nastopil bo pa tudi balet s soloplesalko Marion Iguči, po rodu Japonko.

Novi grobovi. V Studencih pri Mariboru je umrla 50 letna soproga železniškega upokojenca Marija Kajzerjeva. V Polzeli je preminula 47 letna soproga tkalskega mojstra Leopoldina Schetor, roj. Podveršič. Nadalje so umrli 14 letni Stanislav Arnuš iz Podvincev, 37 letni Andrej Cizerl iz Sp. Brega, 68 letni Franc Kolarič iz Spuhlje in 45 letni Jožef Smrčič iz Trnovegore.

K protiletalski zaščiti bo prebivalstvo na Spodnjem Štajerskem pozvano v bližnjih dneh. Obisk tečajev je za poklicane obvezen. Mariborski nemški dnevnik poroča, da načelno nihče ne bo mogel biti oproščen obiskovanja tečaja.

Ljutomerske žene na obisku v Murecku. Preteklo nedeljo so ljutomerske žene pod vodstvom gospe Bouvierjeve obiskale svoje tovarišice v Murecku. Gostje so bile prisrčno sprejete. Tovariški sestanek je bil namenjen tesnejšemu sodelovanju med obema sosednima okrožjema.

Mariborska mladina v Deutschlandsbergu. Pod vodstvom dr. Manfreda Krepsa je preteklo soboto pevska in igralska skupina mariborske mladine obiskala Deutschlandsberg, kjer je priredila zabaven večer. Mladina je prepevala, plesala in jodlala. Poslušalci so jo nagradili s toplim odobravanjem.

Zaplemba bakrenah kotlov. Nemški listi objavljajo poziv pooblaščenca za železo in kovine, naj ljudje do konca julija prijavijo gospodarskim uradom vse bakrene kotle razen tistih, ki imajo manjšo prostornino kakor 5 litrov. Vsaka prodaja ali sprememba lastnine je prepovedana.

Četrta hišna zbirka za nemški Rdeči križ je na Štajerskem dosegla 1,021.000 mark. V primeri s prejšnjim letom se je povečala za 249.160 ali za 32%. Spodnje Štajerska je pri tem znesku udeležna z 263.000 markami (prejšnje leto 206.000).

Sestanek v Šmarju pri Jelšah. V nedeljo je bil v lepo okrašeni dvorani gasilskega doma v Šmarju sestanek krajevne skupine, kjer so se zbrali vsi funkcionarji. Krajevni skupinski vodja Vogl je govoril o vojnem položaju in pozval žene, naj skrbe za vojake, ki nimajo svojcev. Na koncu je navzočim zabičal, naj z vsemi sredstvi in odločnostjo zavračajo sovražno propagando.

Otroško slavje v Rogaški Slatini. Preteklo nedeljo je mladina iz poletnega taborišča v Rogaški Slatini pred zdraviliškim domom imela svojo prireditev. Igrala je godba, otroci pa so izvajali spored. Prebivalstvo je z zanimanjem sledilo izvajanjem otrok in jih prisrčno nagradilo z odobravanjem.

Strela je zažgala gospodarsko poslopje. V noči na 18. julij je zažgala strela gospodarsko poslopje posestnika Kranjca v Gaberku v okolici Šoštanja. Ogenj je zajel tudi v bližini stoječi hlev, ki je pogorel. Na srečo so utegnili živino rešiti.

Iz Hrvatske

Inž. Milivoj Sažunič, ustaški poveljnik. Hrvatski listi objavljajo odredbo, s katero je Poglavnik na predlog Postrojnika imenoval inž. Milivoja Sažuniča, dosedanjega načelnika ustaškega štaba Livac—Zapolje za namestnika upravnega poveljnika ustašev.

Hrvatski znanstvenik v komisiji za preiskavo umora v Vinici. Hrvatski dopisni urad poroča iz Berlina, da je nemško časopisje objavilo zapisnik mednarodne zdravniške komisije o žrtvah v Vinici. V komisiji je sodeloval tudi hrvatski znanstveni profesor patologije na veterinarski fakulteti v Zagrebu dr. Jurak.

Zagrebški župan za ranjence. Listi poročajo, da je dal zagrebški župan v mestnih sadovnjakih napolniti 2500 vrečic izbranega svežega sadja, ki naj se razdele med hrvatske in nemške ranjence v zagrebških bolnišnicah. Sadje so razdelile gospe z županovo soprogo na čelu.

Velik uspeh sarajevskega gledališča v Mostarju. Poročali smo že, da je gostovalo v Mostarju sarajevsko gledališče. Iz hrvatskih listov povzemamo, da so bile vstopnice za vse predstave že naprej prodane. Gostovanje v Mostarju se lahko smatra za eno najuspešnejših gostovanj sarajevskega gledališča.

Na 100. skupščini Matice Hrvatske, ki je bila zadnjo nedeljo je predsednik prof. Filip Lukas očrtal delovanje Matice Hrvatske v sto letih. Na koncu svojega poročila je prof. Lukas predlagal, da se kipar Ivan Meštrović imenuje za častnega člana Matice Hrvatske, kar so člani skupščine soglasno sprejeli.

Stroga kazen za taksija. Obrtni oddelek zagrebške mestne občine je taksiju Antonu Metelku odvzel obrtno dovoljenje, ker je za prevoz neke bolnice iz bolnišnice na Vinogradski cesti do Nehajske ulice 26 (Trešnjevka) zaračunal pretirano pristojbino 500 kun. Listi pozivajo meščanstvo, naj vsakega brezvestnega navijalca voznih pristojbin takoj naznanj oblastvom.

Radio Ljubljana

SOBOTA, 24. JULIJA 1943-XXI

7.30: Slovenska glasba. 8.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 11.00: »Pol ure za vojaka«. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Napolitanske pesmi. 13.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 13.10: Poročilo Vrhovnega poveljništva Oboroženih sil v slovenščini. 13.12: Klasični orkester, vodi dirigent Manno. 13.00: Poročila v italijanščini. 14.10: Koncert radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. Operetna glasba. 15.00: Poročila v slovenščini. 15.15: Pokrajinski vestnik. 17.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 17.15: Komorna glasba. 17.35: Prenos za Rumunijo. 18.00: Gospodinjsko predavanje v slovenščini. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Politični komentar v slovenščini. 20.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 20.20: Lirična prireditev družbe EIAR: Gospod Bruschino glasba: G. Rossini; Maria Egiziaca, glasba: O. Respighi. V odmorih: predavanje v slovenščini; zanimivosti v slovenščini. Po končani operi: Poročila v italijanščini.

Maksimalni cenik

Maksimalni cenik štev. 9, ki velja po naredbi Visokega Komisarja za Ljubljansko pokrajino od 10. aprila t. l. naprej, določa za mestno občino ljubljansko naslednje cene na drobno (z vštetO trošarino):

1. **Kruh** iz enotne moke v kosih do 400 g 2.30 lire, v kosih od 400 do 1.000 g 2.20 lire; **testenine** iz enotne moke 3.90 lire za kg; enotna **pšenična moka** 2.70 lire; enotna **koruzna moka** 2.20 lire; **riž** navadni 2.70 lire; **fižol** 6 lir za kg.

2. **Jedilno olje** (olivno) 14.70 lire za liter; **surovo maslo** 28.40 lire za kg; slanina soljena 19 lir za kg; **mast** 17 lir za kg.

3. **Kis,** 4% vinski 6.35 lire za liter.

4. **Mleko** 2.50 lire za liter; kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15.90 lire za dozo, v dozah po 385 g 7.55 lire za dozo.

5. **Sladkor:** sladkorna sipa 8.25 lire za kg, v kockah 8.35 lire.

6. **Mehka drva,** razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani 33.60 lire za stot; **mehki roblanci** (žamanje), približno 1 m dolgi, franko mestno skladišče 40 lir za stot; **trda razžagana drva** 40 lir za stot; **enotno milo,** ki vsebuje 23—27% kisline, 4.10 lire za kg.

Skladatelj Anton Jakl 70 letnik

Danes praznuje skladatelj Anton Jakl svoj 70. rojstni dan. Rodil se je na Češkem **v Uhlířských Janovicích.** Leta 1889. se je **prostovoljno javil k vojaški godbi 89. pešpolka, ki je bil tedaj v Jaroslavi v Galiciji.**

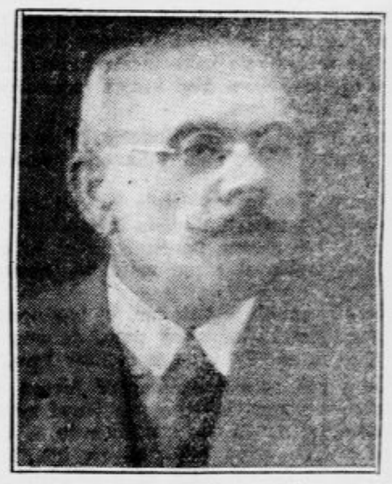

Tam se je pri kapelniku V. Eismanu izučil intrumentacije. Privatno je študiral harmonijo pri Josipu Foersterju, profesorju praškega konservatorija. Leta 1896. je prišel v Ljubljano in pristopil k vojaški godbi 27. pešpolka, kjer je bil tudi prvi dirigent. Od 1906 do 1926 je bil v službi pri drž. študijski knjižnici v Ljubljani. Ves ta čas je bil član ljubljanskega opernega orkestra, do l. 1932. Napisal je več slovenskih venčkov za klavir, salonski orkester, veliki orkester ter za godbo na pihala, med katerimi so najbolj znani: »Potovanje po kranjski deželi«, »Slovenski biser«, »V veseli družbi«, »Po naših livadah« itd. Napisal je tudi veliko koračnic, valčkov in drugih skladb. Zadnje njegove skladbe so tri Marijine pesmi, katere je uglasbil za zbor in orgle.

Slovenski glasbeni svet slavljencu k 70-letnici iskreno čestita, še posebno zato, ker se naša lepa slovenska pesem po njegovi zaslugi glasi po širni naši domovini in še čez njene meje. Številnim čestitkam se pridružujemo tudi mi z željo, da bi Anton Jakl s svojo ljubljeno družino preživel še mnogo let v polnem zdravju in zadovoljstvu!

Eksistencializem

Je to filozofska struja, ki vzbuja danes v italijanskem razumništvu največ zanimanja. Rimski obzornik »Primato« je priredil o nji anketo, v kateri so se oglasili najpomembnejši predstavniki današnjega italijanskega modroslovja; več knjig, ki so izšle o tej struji v teku zadnjih dveh let, članki v revijah, tednikih in dnevnikih kažejo, da je celo na robu današnjih vojnih dogodkov ostalo nekaj zanimanja za velika filozofska vprašanja.

Schmidtov »Philosophisches Wörterbuch« iz l. 1931. še ne omenja eksistencializma med samostojnimi gesli. Opozarja samo na usmerjenost enega izmed mlajših nemških modroslovcev, Martina Heideggerja, predstavnika tako zvane fenomenološke šole in na njegove ideje o »konkretni eksistenci človeka«. V ostalem se današnji eksistencialisti sklicujejo na mnoge modroslovce kot svoje predhodnike, posebej še na Danca Kierkegaarda. V zvezi z anketo »Primata« se je v »Meridiano di Roma« vrnil k tej duhovni struji eden izmed udeležnikov anketa, pisec knjige o eksistencializmu, Enzo Paci. V članku »Eksistencializem kot nova oblika življenjskega smisla« razglablja nekatere značilnosti te modroslovne struje, ki morda bolj kakor nekatere druge ustreza razpoloženosti družbe, ki se bori za svoj obstanek.

Logično je — piše Paci — da bo razočaran, kdor išče v eksistencializmu sistem... Z njim pa se človek še enkrat vrača v središče filozofskega mišljenja. To je logičen sklep poti, ki jo je zapadno filozofsko mišljenje prehodilo od Sokrata do Kanta. Pri tem pa je največ vredno to, da eksistencializem na večno vprašanje: »Kaj je človek?« odgovarja tako, da bi mogel njegov odgovor korenito spremeniti občutje, pomen in odgovornost za človeško življenje. Odgovor ni samo neka beseda, ne neka teorija, marveč vodi človeka v njegovo notranjost, preustvarja dej njegovega življenja in utemeljuje smisel njegovega človeškega obstoja (eksistence). Eksistencializem ne pričakuje od človeka, ki ga je doumel, da bo sprejel neko novo idejo, marveč hoče, da se v njem začne neki fundamentalen odnos do stvari, do ljudi, do zgodovine, do ljubezni, do smrti in do usode, skratka do vsega bistvovanja.

Idealizem odgovarja na zgornje vprašanje: Človek je misel, je ideja. Ali pa: človek je sinteza čutov in intelekta. Ali tudi: človek je dej, ki čuti in misli. Giovanni Gentile je presojal s simpatijo eksistencializem, ker vidi v njem nadaljevanje polemike zoper »storitev«, zoper kristalizacijo misli in življenja. V resnici pa ostaja Gentile zvest tradiciji in če odgovarja, da je »človek dej«, pomeni to nekako tole: človek je tale stvar tukaj, človek je nekaj danega, storjenega, kristaliziranega, skratka, je bitje. Toda eksistencializem se začenja pri nečem drugem: on odgovarja na zgornje vprašanje: Človek je nič!

Nerazumljivo je, zakaj so se toliki in celo tako bistri modroslovci ustrašili besede »nič« in zaradi tega niso razumeli eksistencializma. Tako je Heinrich Rickert obtožil eksistencializem »nihilizma«. Struja, ki jo obravnavamo, res zatrjuje, da človek ni nič, vendar to pomeni, da je nič nasproti bistvovanju. In prav to bistvovanje je onkraj človeka, je transcedenca. Človek je nič samo zato, ker si mora šele pridobiti svoje bistvovanje; ni že storjen, marveč mora vse šele postati. Obstajati (eksistirati) pomeni potemtakem: prizadevati si, da bistvujemo, da smo; ne gre torej ne za mišljenje in ne za naravo, marveč gre za strast, s katero si usvajamo misel in naravo. Človek si mora v občestvu pridobivati tudi smisel svoje skupnosti z drugimi osebnostmi; niti ljubezen ni dano dejstvo, marveč je boj. Življenje je torej večno osvajanje in pridobivanje; v tem je naša usoda. Človek ni nič absolutnega, ni Bog, marveč je, kakor je rekel Pascal, vzgon »sans fin et sans répos« nasproti Absolutnemu in Bogu.

To je le krajši odlomek iz Pacijevega članka, ki označuje eksistencializem. V novi modroslovni struji čutimo odklon ne le nasproti racionalizmu, marveč tudi nasproti vsej filozofiji 18. in 19. stoletja — nasproti vsakemu, zlasti še rousseaujevskemu precenjevanju človeka in njegovega zemeljskega obstoja. Nič nisi, vse si moreš pridobiti, in samo to, kar si pridobiš, samo to si — to je osnovni ton, ki zveni v filozofiji eksistencializma. V njem zaznavamo večni človekov strah pred neznanim, pred ničem in pred uničenjem, ter človekovo nadejo, da se vzdrži in ohrani tudi v skrajni borbi za ohranitev samega sebe.

Naš jezik

Jezikovna paša

144) Véliki in mali možgáni.

»Uradni zdravniki so pri vseh truplih ugotovili, da so preluknjana v višini možganice.«

Tako je prinesel slovenski časnik to, kar je povedal italijanski z besedami: »All'altezza del cervellato.«

»Cervellato« je latinski »cerebellum« in ta deminutivum latinskega »cerebrum« = možgani.

Prečno smo dobili v Ljubljani vseučiliško stolico za anatomijo, smo govorili in pisali »veliki in mali možgani«. Ljubljanska vseučiliška anatomija je zadnjo oznako ovrgla in uvajala, ne da bi to obrazložila in brez vsake potrebe novo: »možganci«. Jasno je: kar sme eden, sme tudi drugi! In tako je šel tudi časnikarski pisec po svoji poti ter nam dal za isti pojem še eno oznako: »možganica«. Vrsta s tem nemara še ni končana. Pričakovati moremo, da bomo dobili še novih oznak, kadar se bo komu zdelo, da bi zmeda še večja.

Po slovensko pravimo **véliki in mali možgani;** temu, čemur pravi mednarodna govorica »detritus« (lat. detero strem, zmačkam), rečemo po slovensko **možganska brozga,** saj pravimo tudi »sadna brozga« za podobno tvarivo iz sadja; juhi iz možganov pravimo **možgánovka,** kakor »fižolovka«, »gráhovka«, »paradižnikovka« juhi iz fižola, graha, paradižnika; oznaka **možganica** pa bi bila najbolj pravšnja za ekstrakt iz možganov.

V III. desetletju slovenske vseučiliške anatomije bo vendarle že treba urediti slovensko anatomsko besedje in izrazje, če hočemo kdaj imeti dostojno slovensko zdravstveno besedo. Saj je anatomska termino- in frazeologija temelj vsemu zdravstvenemu besedju in izrazju, kakor je anatomija temelj vsemu zdravstvu.

POPRAVI!

V Jutru 16. VII. 1943 v točki 139 Jezikovne paše beri namesto »mirajoči bolnik« **hirajoči,** namesto »opečenemu prahu«: **opečnemu;** v točki 142 v drugem odstavku namesto »sterilna živa«: **živa!**

*

V točki 136 Jezikovne paše mora stati: **zajca na ložu** in ne zajca v ložu.

Dr. Č.

ZAPISKI

Nove slovenske knjige. V zadnjem času smo prejeli naslednje nove knjige, ki bodo po možnosti prikazane še s podrobnejšimi poročili: Zbornik znanstvenih razprav, 19. letnik, (Izdal profesorski zbor juridične fakultete, 304 str.). — Janez Jalen, Bobri. II. del: Rod. (Slovenčeva knjižnica št. 57, str 240.) — Gelč Jontes, **Sreča na črepinjah.** Novele. (Založba »Plug« v Ljubljani, 300 str.). — Cronin, **Citadela.** Roman. Prevedel L. Klakočer. (Naša knjiga, Ljudska knjigarna, 418 str.). — Jože Tomažič, **Drvarka Marija.** Legenda. Slike narisal Jože Beránek. (Samozaložba, 128 str.). — Jack London, Pustolovka. Poslovenil Vinko Gaberski. (Slovenčeva knjižnica št. 56, 168 str.).

Skladatelj Blaž Arnič nam je poslal tole izjavo: »Glede na beležko, ki je bila objavljena brez moje vednosti v »Jutru« z dne 19. t. m., da sem dovršil svoj koncert za gosli in klavir, izjavljam, da ni bila točna.« — Pristavljamo, da smo notico posneli iz kronike »Cerkvenega Glasbenika« (št. 6—8), str. 52., kjer so zabeležene razne vesti o delovanju slovenskih skladateljev.

Nekaj o dežniku

Razpravljati o dežniku poleti, v dobi tako zvanih kislih kumaric, ni dandanes nobena pregrešna stvar. Dežnik je zvest spremljevalec človeka v vsakem letnem času, tudi tedaj, ko človek ni na dopustu ter ne živi v letovišču. V nekaterih krajih je dežnik poleti prav tako potreben kakor v drugih mesecih. Zato ne bo odveč, če si življenjsko pot dežnika nekoliko podrobneje ogledamo.

Kako star je dežnik, kje je njegova pradomovina in kdo ga je prvi napravil? To vprašanje do danes še ni do kraja pojasnjeno. Nobenega dvoma ni, da se ponaša dežnik z nadvse častitljivo starostjo ter ima pravico praznovati jubilej kakor vsi drugi predmeti, ki so človeku v vsakdanjem življenju neobhodno potrebni.

Približno 200 let je že, pravijo, odkar je dežnik prišel v promet. Dve stoletji torej nosimo umetno streho nad svojo glavo, streho, ki nas varuje moče.

Če smo zapisali, da se dežnik ponaša z dvestoletno zgodovino, pa sezimo še nekoliko globlje nazaj in zapišimo z mirno roko, da so njegovi predhodniki blizu 2.000 let stari. Iz leta 885. do 860. pred našim štetjem govore poročila o reliefu iz alabastra, ki so ga našli v Nimrodovi palači v Ninivah. Tisti relief prikazuje nekakšen dežnik, ki se je, po podobi sodeč, dal zapirati in odpirati. Če je bila tista naprava sončnik ali dežnik, ni pojasnjeno. Vsekakor se zdi verjetno, da so prve naprave te vrste ljudem rabile bolj proti sončnim žarkom kakor proti deževnim kapljam.

Mandarini in drugi velikaši na Kitajskem so imeli posebne služabnike, ki so držali nad njihovimi glavami mogočne pahljače. Z njimi so vihteli po zraku, kadar je bilo zelo vroče, da je dobil gospodar nekoliko svežine. Aristofanes omenja v svoji veseloigri »Vitezi« dežnik, ki se odpira in zapira. Vse to kaže, da je bil dežnik, odnosno sončnik v rabi že davno pred našim štetjem. Juvenal omenja v svojih spisih dežnik z besedami: »Poslati bi mu morali dežnik, kajti bliža se vlažna pomlad.« Te besede kažejo, da je Juvenal nedvomno poznal dežnik, ki je torej moral biti tiste čase že v rabi. To pa je bilo približno sto let pred našim štetjem. Seveda pa je bil v tisti dobi dežnik nadvse redka prikazen, dostopna samo izbranim ljudem. Uporabljali so ga na dvorih, pa tudi cerkveni dostojanstveniki so ga imeli nad svojimi troni v podobi nekakšnega baldahina. Okoli l. 800. je poslal Alkuin, škof iz Toursa, škofu v Solnograd takšno »strešico«, ki naj bi častitljivo škofovo glavo varovala pred dežjem.

Toda šele okrog l. 1720. se je dežnik razširil, in sicer s pomočjo Robinsona Crusoeja, kakor trdijo nekateri raziskovalci Daniel Defoe popisuje v svoji zgodbi, da je imel Robinson Crosue s seboj dežnik in bolj nego vse drugo je menda to pripomoglo k splošnemu razširjenju dežnika po svetu. L. 1755. so v Norimberku izdelali dežnik, ki je kmalu potolkel svojega dosedanjega predhodnika in konkurenta, nekakšno dežno plahto. Te plahte so se ljudje posluževali, kadar je deževalo. L. 1773. pa je abbé Dubourg v Parizu izdelal prvi dežnik s »strelovodom«. Da ne bi treščilo v dežnik, je abbé pritrdil na njegovi konici kapico iz kovine, od te kapice pa je visela po dežniku žica. Na koncu je imela žica kroglico, ki se je vlekla po tleh ter se na ta način dotikala zemlje. To je bila seveda precej nevarna naprava, kajti namesto da bi ljudi čuvala strele, je naravnost privabljala blisk.

Proti koncu 18. stoletja se je našel na Angleškem praktičen mož z imenom James Hanway. To je bil mož, ki velja za pravega očeta današnjega dežnika. Seveda je bil njegov dežnik okoren, vendar zelo podoben današnjemu. Mnogo bolj interesanten je bil dežnik, ki ga je izpopolnil neki Nizozemec. Ta dežnik je imel žičnata rebra. Med drugimi dežniki so izdelovali dežnikarji v tistih časih celo dežnike z majhnimi žlebiči, ki pa se niso posebno obnesli. L. 1852. je napravil neki navadni angleški delavec z imenom Fox navadno jekleno ogrodje, kakršnega vidimo še pri današnjem dežniku. Dal je svojo iznajdbo patentirati in je zaslužil z njo nekaj milijonov. Šele njegova iznajdba nam je prinesla dežnik v današnji obliki. Na Angleškem so začeli izdelovati dežnike v velikih množinah in to izdelovanje se je izplačalo, kajti naročil je bilo toliko, da so jedva utegnili izdelati toliko blaga, kolikor je bilo po njem povpraševanja. Pozneje je dežnik dobil še razne izboljšave, med drugimi tudi tisto kratko obliko, katero sodobne dame tako cenijo. Začeli so izdelovati dežnike iz boljšega in slabšega blaga, iz svile in drugih tvoriv, in danes imamo ta rekvizit na razpolago v raznih oblikah in kvalitetah. V svojem bistvu pa ustreza dežnik svojemu prvotnemu namenu: s sigurnostjo nas brani dežja.

MLADO JUTRO

Kako so prišle rosne kapljice na zemljo

Bilo je suho in vroče poletje. Cvetlice so pobešale glavice in v hudi žeji obupane tožile: če bo ta suša še nekaj časa trajala, bodo morale od žeje umreti.

»Joj, ko bi imele vsaj kapljico vode, da bi se ohladile!« so žalostno vzdihovale.

Na nebeškem vrtu so se tedaj igrali angelčki. Zalivali so nebeške rožice, ki so cvele v mavričnih barvah. Vsak angelček je imel zlato škropilnico, s katero je zalival svojo gredico.

Nebeške rožice pa so potožile angelčkom, kako strašno žejo morajo trpeti njihove sestrice na zemlji. »Že nekaj tednov ni deževalo in vse naše sestrice bodo morale umreti, ako ne pride hitro pomoč!«

Tedaj je najmlajši krilatec veselo vzkliknil:

»Jaz vem, kako bi lahko pomagali ubogim cvetlicam na zemlji!«

»Nu, kako misliš?« so ga radovedno izpraševali drugi angelčki.

»Nič lažjega kakor to!« je menil drobni krilatec. »Z rosno vodo napolnimo škropilnice in jih izlijmo skozi nebeško okno

na zemljo. Rosa se v zraku ne bo posušila in uboge cvetlice si bodo lahko vsaj za silo potolažile žejo.«

»Toda kako naj vzamemo rosno vodo, saj je ne smemo!« so zaklicali starejši angelčki.

»Nič za to! Sam pojdem k ljubemu Bogu in ga poprosim, naj nam dovoli vzeti toliko rosne vode, kolikor je potrebujemo, da rešimo uboge cvetke smrti!

Nebeške rožice in angelčki so bili zadovoljni in vsi so se odpravili z malim krilatcem vred pred božji prestol. Mali krilatec je boječe potrkal na vrata.

Ljubi Bog je prav tedaj bral v debeli zlati knjigi, kaj delajo otroci na zemlji. Ko je vstopil drobni krilatec, se mu je hudomušno nasmehnil in ga vprašal:

»Nu, kaj bo dobrega?«

»Oh, prosil bi te, ljubi Bog, dovoli nam, da vzamemo vsak po eno škropilnico rosne vode, da jo izlijemo skozi nebeško okno na zemljo. Huda suša je tam doli. Vsi potoki so se že posušili in vse cvetlice bodo morale od žeje umreti, če jim hitro ne pomoremo. Še spominčice, ki rastejo tik ob potoku, so vse obupane in napol ovenele!«

Ljubi Bog je poslušal majhnega krilatca, ki ga je imel že od nekdaj najrajši, in vesel smehljaj mu je zaigral okoli ust. Pobožal je krilatca po zlatih laseh in mu rekel:

»Pojdi s svojimi tovariši, napolni škropilnice z rosno vodo in stori, kakor si rekel. Odslej lahko izlijete vsako noč po eno škropilnico na zemljo, da si cvetlice čez noč opomorejo!«

In tako se je tudi res zgodilo. Od tistih dob pade vsako noč rosa na zemljo, in poleti, kadar je huda suša, obvaruje nočna rosa cvetlice, da ne pomro od žeje.

Tim in Tom se kosata v laganju

Tom sreča Tima.

»Nu,« reče Tom, »ali naj ti kaj povem?«

»Da,« reče Tim, »pripoveduj!«

»Pri nas doma so hiše tako visoke, da si še misliti ne moreš, kako. Če stopi kdo dol v trgovino po razglednico za novoletno voščilo, se šele o Veliki noči vrne v svoje stanovanje.«

»Nu,« pravi Tim, »to ni nič posebnega. Pri nas doma imamo velikanske trgovske hiše. Nedavno tega je pobegnil iz živalskega vrta lev in vdrl v neko veliko trgovsko hišo. Teden dni je požiral prodajalke in nihče ni opazil, da bi jih kaj manjkalo.«

»To je bil čisto navaden lev,« je rekel Tom. »Pri nas pa imamo v živalskem vrtu kačo, ki žre ogenj in pljuje led!«

Tim se je razjezil.

»To ni nič posebnega,« je rekel. »Pri nas imamo v živalskem vrtu opico, ki skoči tako visoko, da v zraku od lakote pogine, preden pade spet na zemljo.«

Tim je torej zmagal, ker je bila njegova laž najbolj debela, in Tom je šel osramočen domov.

Našim najmlajšim

KOSEC

V zlatu so široke njive,
kjer zgube se poti krive.
Stopa kosec, vriska: »Juh!
To bo zopet ljubi kruh!«

Iz Yeda je nastal Tokio

Nedavno je bilo čitati v listih, da so Japonci prekrstili svojo dosedanjo prestolnico Tokio v Veliki Tokio. To se ni zgodilo samo zaradi naraščajočega prebivalstva in tudi ne zategadelj, da bi postavili Veliki Tokio ob bok Londonu in New Yorku.

Tokio, ki se razprostira čez 570 četvornih kilometrov površine, ima danes nad 7 milijonov prebivalcev. Kakor se je iz Japonske razvila Velika Japonska, tako se je tudi Tokio razvil v Veliki Tokio, ker so to zahtevali vojaški, gospodarski, pa tudi duhovni vzroki.

Tokio pomeni po naše Vzhodno mesto. Pred dobrimi 77 leti je bil Tokio še navadna vas. Do l. 1868 je bila namreč prestolnica Japonske Kyoto, kar pomen po naše Glavno mesto na zapadu. V tem mestu je tedaj bival japonski cesar in tam je uradovala tudi japonska vlada. Tokio se je tedaj imenoval Yedo, ter je bil majhna naselbina z utrjenim obzidjem ter zalivom pri otoku Hondu. Yedo pomeni v japonščini toliko kakor Vhod v zaliv. Danes uporabljajo ta zaliv samo za ladje, ki imajo za cilj Tokio, kajti velepristanišče za zunanjo trgovino je Yokohama. Po svojem gradbenem temelju se Tokio naslanja na nižino reke Sumidagave ter se grupira okrog cesarske palače, ki je obdana z visokimi zidovi in globokimi jarki. Na vzhodni in zapadni strani se razprostirajo palače ministrstev, poslaništev, gledališča, templji ter glavni kolodvor. Najmodernejši del mesta leži na vzhodu, kjer je tudi trgovinsko središče Tokija. V tem predelu so tudi zbrane japonske industrije za predelovanje bombaža, usnja, kemične tvornice, tvornice za porcelan, igrače in tvornice za živila. Tu je poleg vsega tudi prometno središče Japonske, iz katerega gredo železnice na vse strani, ter osrednje letališče, s katerega se dvigajo letala, ki krožijo nad prostranim prostorom japonskega imperija.

Ferenc Kormendi: **ZMOTA** Roman — 23

»Bil?« je vprašala Ana. Zdaj bo hotela, naj mu pomagam nazaj v tovarno. »Ali ni več tam?«

»Ni. Ker je imel tam neko neprijetnost ... z nekom se je sprl, pa je moral zapustiti svojo službo.« Naglo: »Nikar ne mislite, da hočem izprositi Kolomanu Borbelyju nazaj to mesto ... kaj takega mi še na misel ne pride ... kajti Koloman Borbely bo dobil odlično službo v živilski trgovini. Toda ta Koloman Borbely bi se oženil z menoj, ker se bom ločila od svojega moža, in to je vendarle vse kaj drugega, ako je ženska poročena in ima nekoga svojega, kaj ne, milostljiva gospa?«

»Da ... toda jaz ...«

»Ne jezite se name, takoj bom povedala ... Ta Koloman Borbely je namreč oženjen, a bi se meni na ljubo ločil, toda njegova žena se noče dati ločiti in gospod milostljive gospe jo v tem podpira, da se ne bi dala ločiti.«

»Moj mož?« je začudeno pogledala žensko. »Moj mož?! Mislim, da se motite, gospa Derekova.«

»Ne, ne motim se, prosim, milostljiva gospa. Kajti Koloman Borbely je bil v tovarni in milostljivi gospod je tudi v tovarni in tako sta nekako prišla skupaj in družina Kolomana Borbelyja si misli, da to ni uradna stvar, in neprestano letajo za milostljivim gospodom v tovarno, njegova žena in njegova hči ... mu visita za vratom ... in prosila bi milostljivo gospo, da bi izvolila reči milostljivemu gospodu, da se bo Koloman Borbely vendarle oženil z menoj, in ako se ta ženska ne da ločiti, mu sploh ne bom dovolila, da bi se vrnil k nji, kajti tudi jaz nočem biti nesrečna in ...« pri zadnjih besedah je jela hlipati: »saj milostljiva gospa razume človeka, in jaz bi jo hotela prositi, da bi izvolila povedati milostljivemu gospodu, naj ne žali Kolomana Borbelyja in naj ga ne nagovarja, da bi me zapustil, kajti ako me Koloman Borbely zapusti ...«

»Poglejte, gospa Derekova ...« ji je segla v besedo Ana, »ne jokajte, ali jaz mislim, da se vendarle motite, kajti mojemu možu ni nič do tovarniških nameščencev in ... do odpuščenih nameščencev.«

Stara zadeva? se je zganila v nji nagla misel, ni mogoče, saj je govoril, da je vse stare zadeve že oddal, kaj bi neki tole moglo biti?

Gospa Derekova si je obrisala nos.

»Saj tudi Koloman Borbely pravi, da milostljivemu gospodu doktorju ni nič do tega ... to je ...«

Ana je naglo vstala. »Gospa Derekova, prosili ste me, naj bi vam pomagala v zadevi vašega moža. Moj mož je advokat, in ako rešuje stvar tiste gospe Borbelyjeve, potem mi am jaz najmanjše pravice, da bi mu kogarkoli priporočala. On najbolje ve, kaj mora storiti. Žal mi je, da se nahajate v tako težkem položaju, toda jaz vam v tej stvari ničesar ne morem obljubiti.«

Pokimala ji je in se okrenila.

Gospa Derekova je odšla iz sobe.

Ko je ostala Ana sama, je začutila čudno tesnobo. Rodbinska zadeva Kolomana Borbelyja. Lepa zadeva. Toda kako je prišla k Janku? Kaka stara stvar? In zakaj mi ni ničesar povedal o njej? Čuden slučaj. In da se še zdaj bavi z njimi in dovoli, da ga nadlegujejo, žena in njena hči, visita mu na vratu? Mar nimata nikogar drugega, da bi se obrnili do njega?

Ako ji teta Klara ne bi priporočila ravno te gospe Derekove, ne bi nikoli izvedela, da sploh obstoja neka zadeva z Borbelyjevimi in da Janko igra v nji neko vlogo. Tudi to je čuden slučaj, Morda pa niti ne slučaj: ta ženska je nekaj pravila, da je sama naprosila teto Klaro, naj bi jo priporočila, ko je izvedela, da sva prijateljici.

Čutila se je vznemirjeno in naj se je še tako trudila, ni se mogla iznebiti te tesnobe. Skienila je, da bo pred Jankom molčala o gospe Derekovi, o vsem tem neprijetnem in neljubem razgovoru s to žensko in da bo na vse to pozabila.

Opoldne je prišel Janko dobre volje domov, pripovedoval je o današnjem delu in vpraševal, kaj je delala Ana dopoldne. Nič posebnega ni bilo, je odvrnila Ana, bila je doma, brala je, kasneje je prišla tista ženska, ki jo je bila priporočila teta Klara, sprejela jo je za v garderobo, neka gospa Derekova je to. »Tako?« je vprašal Janko. In ničesar drugega? Jezus Marija, se je prestrašila Ana, saj ni niti slišal, kaj sem rekla, ali pa se le dela, kakor da ni bil slišal?! Jezus Marija, čemu se pretvarja, kakor da ne pozna tega imena?!

Toda Jankov obraz se je že izpremenil: v mislih se mu je odbilo tisto ime, kakor se odbijajo od zrcala sončni žarki. Začudeno je pogledal Ano.

»Kaj si rekla, deklica? Koga si vzela za v garderobo?«

»Neko gospo Derekovo,« je odvrnila Ana z zatajevanim dihom.

»Gospo Derekovo ...? To je smešno.«

Takoj mu moram vse povedati! Moram mu povedati, kaj sem izvedela od te ženske! Toda neka čudna, nepremagljiva sila ji je izoblikovala le besede:

»Zakaj je smešno, da sem vzela gospo Derekovo?«

Lažem! je viharil strah v njej, lagati se ne sme! Ne smem čakati! Zakaj govorim nekaj drugega?«

Janko se je zasmejal.

»Zato je smešno, ker imam slučajno neko zadevo, moral sem se baviti z neko pravno stvarjo, kjer se ena izmed nastopajočih oseb imenuje gospa Derekova. Zares bi rad vedel, ali ni slučajno to ravno moja gospa Derekova.«

Povedati mu, da je to ta! Povedati mu, da vse vem! Ne da bi ...

»Zakaj? Kdo pa je ta Derekova?« je vprašala iz nje tista tuja, nepremagljiva sila.

»Gospa Derekova ... toda deklica, zdaj se spominjam, da sem ti že pripovedoval o tej stvari ... ne spominjaš se?«

»Ne,« je togo odgovorila Ana, »nikdar nisem čula od tebe tega imena.«

»Ne? Saj se spominjam, da sem ti pripovedoval o tej stvari, zgodilo se je to namreč takoj prvega dne, ko sem nastopil svoje mesto v tovarni, in potem sem ti doma natanko pripovedoval o dogodkih tistega prvega dneva.«

»O temle ne.«

Janko se je ozrl na Ano zaradi čudnega prizvoka v njenem glasu. Toda njen obraz je ostal negiben.

»Ne? ... No, pa ti povem zdajle ... v ostalem je to povsem nepomembna stvar. V tovarni se je nahajal neki skladiščnik Borbely, ki se je spečal z neko gospo po imenu Derekovo in najbrže je tej dami na ljubo ukradel nekaj drobnarij. Seveda so ga zalotili, ga tožili, nato pa je prišla njegova družina prosit zanj, plačala je škodo, nakar so ustavili kazenski postopek. Veš ... kdor je enkrat zagrešil, se lahko še poboljša.«

»Da. In ... njegova rodbina je poravnala škodo?«

Ant. Adamič: — 9

Šola v predmestju

»Vi vsi ste neumni!« je kričal; mi pa smo rekli, da je le on tisti. Vsakokrat, kadar smo se zbirali pred šolo, je bil med vsemi najbolj glasen. Preden so se šolska vrata odprla, je stopil na vzvišeni prag in ondot je prav rad na ves glas razlagal. Kar zgrinjali smo se okoli njega. Ne zasmeh, pa tudi medklic ga ni zmedel; govoril je po svoje in mahal z rokami, da mu je torba na hrbtu kar poskakovala. Kaj pa je tako razlagal? Nekoč je med vikom in krikom vse prekričal in dejal: »Saj je za vas slabo, če me nočete poslušati; se pa ne boste ničesar naučili. Če me hočete poslušati, vam bom razložil, kako se skuha jajce v mehko.« Boris Zarnik je že takrat imel smisel za predavanje, ki je dandanes njegov poklic.

Takole z desetimi leti se naseli v fantiče malo ničemurnosti. Res, rad bi bil nekoliko bolj rejen, seveda ne zavaljen, trebušast bajs. Želel sem si lepših, okroglih in ne tako koščenih pesti, kajti skoraj vsem se je laket nad členkom lepo širila, meni se je pa najprej zožila, potem šele širila. Kar sram pa me je bilo predrobnih meč ... Da bi skril to grdobijo, sem si želel dolgih hlač. Stoprav birma mi je z dopetačami skrila suhe noge. Želja po lepoti je vsakomur prirojena, kar položimo si roko na srce.

Domov grede smo se prekopicevali, podili, se suvali in bili z ravnili po glavah, kepali in kričali ko jesiharji; vse prav tako, kakor počno šolarčki tudi dandanes. Popoldne smo premočili na snegu čevlje, da je kar žvekalo. Mati je obeljene čevlje mazala s salom. Drugo jutro pa smo med stokom in jokom vlekli ko rog trdo obutev na ozebljene, boleče noge, se puntali, da ne gremo v šolo, ker noče in ne more škarp na noge. Pomagali so, da je šlo; vsi objokani smo morali k pouku na Ledino. Najbolj smo si premočili obutev pri smučanju. Da, pri smučanju! Posnemali smo vojaštvo, ki je že takrat gojilo ta šport. Seveda, pravih smuči nismo imeli. Nekoč smo našli razbit sodec za pomije. Na doge smo s cveki pritrdili vrvice, ki smo si jih ovili okrog stopal, pa je šlo. Najlepše je šlo po zmrznjenem snegu, pršič nam je takoj premočil borno obutev. Ker pa je bil napredek manj ko zadosten in si je brat tudi izvinil nogo, smo kaj kmalu opustili imenitni smučarski šport.

— — — — — — — —

Prišel je pust, ta čas presneti. Prvi večji pretep onstran »šrange« ali mitnice je bil uvod v predpust, ki se je pričel že o svetih Treh Kraljih. Pri Kamnarju in pri Jerneju je zarezgetala harmonika, pari so se zavrtili. Le redkokdaj niso imeli ženski svatje abtahov ali petelinčkov na glavi. Vse so bile v črni svili in s širokimi sklepanci okoli pasu. Vsak svat je imel cigaro za ušesom. Več ko je bilo voz, bolj imenitna je bila seveda tudi poroka. Bilo je včasih do dvajset in tudi več svatovskih voz pred cerkveno ograjo. Ukali so, ko so med hreščanjem harmonike odrdrali na ženitovanje. Moščanci so morali na Zaloški cesti pri Novaku postati ob fantovski zapornici, prečnem tramiču, ki je bil ves okrašen s svilenimi ruticami. Po plačani odkupnini in izpitem štefanu vina je sprevod krenil dalje.

Zgodilo se je, da so za neko lepšo poroko pozvali našega organista, naj zaigra za to slavje na orglah. V cerkvi so goreli vsi lestenci in po sredi do velikega oltarja so bili pogrnjeni rožasti tekači. Ko sta stopila nevesta in ženih ter ženin s pričami v svetišče, so zapele vse piščali orgel, da so zažvenketale šipe in je zatrepetal v svečanem razpoloženju božji hram prav od šarenega, krstnega kamna pa do vrh oltarja in prav pod obok, kjer blagoslavlja Bog pelikana, ki si grebe srčno kri za napoj svojih mladičev. Ko mi je uhajal pogled preko beljave nevestinega šumečega krila in preko gosposkih svatov in ženina z visokim belim ovratnikom, se mi je zdelo, da se celo svetniki na oltarjih zvedavo ozirajo za novoporočencema. Če bi takrat že razumel, bi tudi opazil, da je celo naskakovalcem neba* prav tam gori na cerkvenem svodu, zastal korak ob naporu, da bi dosegli vrhunec nadzemske sreče. Ob veličastnih, presunljivih zvokih Mendelsohnove poročne koračnice sem pač samo zaslutil radost zveze dveh dobrih si bitij, ki sta si za vedno podali roke. Nerazumljiva pa mi je bila bledica neveste, ki jo je med gromenjem in vriskom orgel odpeljal iz cerkve visoko zravnani, ves blesteči se ženin, ki so se mu kar usipali žarki zmagoslavja iz oči. Dolgo smo gledali za kočijami. Ah, da, bilo je porok tudi iz predmestja, toda tako svečanih in gosposkih, kakor je bila Hočevarjeva, bolj malo.

Pravega pusta smo pričakovali kaj nestrpno. Na pustni torek popoldne so privpile »pustne šeme«, kakor smo jim dejali, prav do nas; dlje se niso upale, ker je bilo prepovedano. V ženskih krilih z nagnusnimi, rdečimi krinkami na obrazu, so se pojale po cesti ter kaj kmalu zbežale mimo mitnice, konec cerkvenega obzidja, nazaj na kmete. Nič se jim nismo smejali, pač pa smo kar capetali, kadar je prišklopotala po snegu brna s konjsko glavo. To ti je bilo čudo! Kar nismo se mogli nagledati dolgega gobca, ki se mu je spodnja čeljust široko odpirala. Štirje pošvedrani čevlji mož pod plahto, ki so nosili to pošast, so se pa včasih kaj urno zasukali ter jo ucvrli iz mesta nazaj. Prej tako ponosna brna se je pri begu klavrno nagnila postrani. Mi pa smo bili strašno hudi na policaja, ki jo je preganjal ter nam jemal bogato pašo za oči. Takoj o mraku so tudi starejši ljudje trapali po cesti, kakor bi bili vrtoglavi. Mati se je križala: »Glejte jih, pijanci so, ki rajši ves mesec stradajo, da se le ta dan do sitega nažró in potem noré do zore.« Sicer je pa tudi naša mati za pustni torek popoldne skuhala dve ali tri klobase, da smo dobili pri »pojedini« popoldne ob štirih vsak svoj košček. In tudi krapov je nacvrla polno skledo, da smo se jih najedli do sitega.

»Saj vam damo, kolikor le moremo.« Že po naglasu smo spoznali, da bo spet učila. »Le namaškarati se nikoli! Ali še ne veste, kaj se je zgodilo z Rothschildovo hčerjo? Lepa je bila ko zarja, saj je njen oče stokratni milijonar. Za pustni torek si je nesrečnica nataknila krinko smrti, potem pa je vso noč preplesala v tej pregrešni maski. Jav, in drugo jutro si jo hoče sneti, pa je ni mogla strgati z obraza ... Ker se ji je bila prirastla! Kot grdo smrt so jo potem zaprli v samostan.«

Neko tako popoldne ni bilo dolgo nobene »maškare« na spregled. Postali smo že nestrpni. Nataknil sem si kučmo ter smuknil po stopnicah na cesto, od tam pa za cerkveno obzidje proti mitnici. — Lepe stvari sem tam videl! In res, prav nič nisem to popoldne pogrešal maškar, saj zabavno je bilo več ko dovolj. Neki moški in ženska sta si bila ondi za zidom v laseh. Kakor kazno, je bil možak raznašalec časnikov; novine so ležale vsepovsod raztresene po blatu in grezu ob cesti. Nič nista govorila, samo skakala sta drug v drugega kakor dva petelina. — Po pravici povedano, je bila bolj koklja tisti ljuti petelin, kajti možic se je je zgolj otepal in otresal. Že krvave in podplute oči je imel, lase razmršene, črna brada pa mu je bila skoraj izpukana. Po vsem obrazu in po čelu je imel dolge krvave vgrebe, levi rokav odparan. Še mlajša, revno opravljena ženska je morala biti prava vražjevka. V obraz ji skoraj ni bilo moči pogledati, ker so se ji nanj vsipali razpuščeni, kuštravi lasje, ki so ji pri zaletavanju v moškega kaj smešno odskakovali; videl pa sem pene na ustih in slišal hropenje. S stegnjenimi rokami in z besnim zaletom se mu je kakor skobec zaprašila v obraz, sigala je, - kremplji mu je hotela izkopati oči. In pahnil jo je od sebe, da je zletela vznak ter se sesedla na tla. Ni odnehala, ampak spet in spet se je pobrala, se oddihavala ter iskala novih moči za naskok. Po divjem, srditem naskoku pa je naposled odletela tako nerodno, da je udarila s temenom ob zid cerkvene ograje ter se sesula poleg na tla. Obležala je kakor mrtva. Možakar je pobral nekaj časnikov s tal, potem pa jo je tebi nič meni nič, ubral po Zaloški cesti v Vodmat in naprej. Trop gledalcev, ki se je ves čas prisrčno zabaval, se za revo v snegu in blatu niti zmenil ni. Prišla sta dva mitničarja, jo pobrala ter odnesla v vežo hiše. Bila pa je trdoživa ženska, ki se je kar hitro zavedla; ko se je nekoliko opomogla, je omahovaje šla za njim in govorila sama zase: »Ne boš ne denarja zapravljal z drugo, s tisto ...« Prav dobro sem slišal vse grde besede.

Domov grede sem se zdajci spomnil klica iz množice: »Oba sta pijana!« Meni se je zdelo, da nista prav nič.

Zakaj se ta dva človeka tako sovražita? Ker zapravlja z drugo? Z njo samo bi pa smel ter bi bilo vse prav? Kdo pa je ta »druga« ženska? Torej je neka tuja ženska posegla, se vsilila vmes, in zavoljo te vsiljivke sta se danes krvavo stepla ... Do tega poznanja sem se povzpel, ker sem se znašel pred zidom, preko katerega mi oko ni seglo. Ko pa sem dorastel in se razgledal, sem s strahom ugledal velikansk plamen, ki so vanj nebrzdane, divje strasti zadegale uboga srca, da se zvijajo ter umirajo v bolečinah.

(Dalje.)

* Naskakovalci neba (Himmelstürmer), slika nad presbiterijem, ki je ena najlepših cerkvenih fresk v našem mestu.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

337. Katero je najvišje poslopje v Evropi, ki v njem stanujejo vse leto?

338. V kateri bitki so prvič uporabili smodnik?

339. Kdo so bili fiziokrati?

*

340. Križanka

Vodoravno: 1. kamni, 6. oblika glagola kobaliti, 12. oblika nikalnega glagola, 14. italijanski spolnik, 15. medmet, 17. znak za prvino, 19. izumirajoča vrsta jelenov, 21. iglavec, prvina, 24. kratica za množino, 25. nedoločni številnik, 27. veznik, 28. romanski spolnik, 30. močan zvok, 31. gojenec, vajenec, 32. priprava za plezanje, 33. stran, del telesa, 35. povratno osebni zaimek, 36. glasbeni zvok, 37. moško ime, vrsta žab, 39. vzklik, 40. sestava, moštvo (tujka, fonetično), 42. debela odeja, 44. veznik, 46. predlog, 48. kakor 36., 50. pijača, 51. osebni zaimek, 53. raj, 54. dodatek.

Navpično: 2. predpona, ki daje besedi nasprotni pomen, 3. ljub, blag, 4. čutilo, 5. oblika glagola biti, 7. kakor 50. vodoravno, 8. kača, 9. dolga dlaka, 10. vzklik, 11. ljudožer, 13. oblika glagola biti, 16. opojilo, 18. oblika glagola biti, znak za prvino, 20. obljube, 21. mlad oven, 22. živalski organ, zlasti pri slonih, 23. posoda, 24. italijanska reka, 26. ptica iz razreda nočnih ujed, 27. domača žival, 29. se rima na prejšnjo, a ni žival, 34. vzklik, 38. tuja kratica za »odgovor plačan«, 40. proga, 41. sladka snov in kovina, 43. predlog, 44. veznik, 45. moško ime, 47. pritrdilnica, 49. kakor 18., 50. zlato (franc.), 52. kraj v bližini Ljubljane.

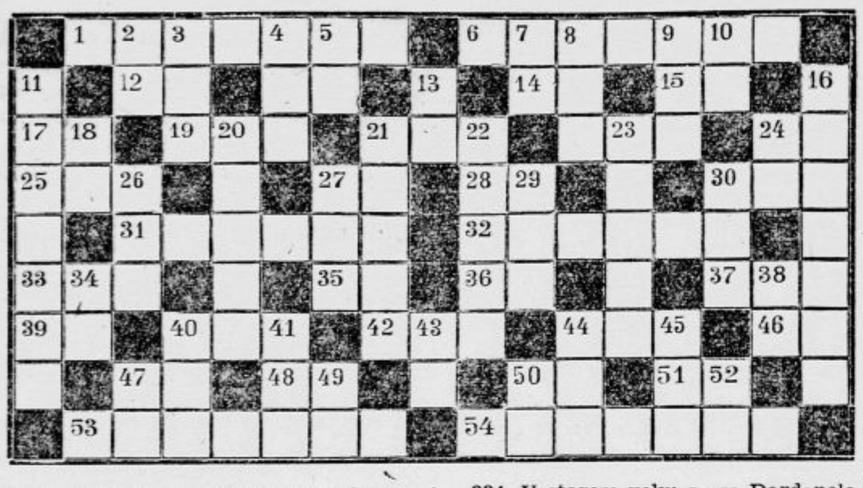

* * *

Rešitev nalog 22. t. m.:

333. Islandija je zvezana z Dansko v personalni uniji, to se pravi, da sta obe deželi samostojni, imata pa skupnega državnega poglavarja.

334. V starem veku so se Dardanele imenovale Helespont.

335 Postila je zbirka pridig.

*

336. V pričakovanju.

Ura na sliki kaže 8 in 50 minut. Sonce sije skoraj vodoravno skozi okno, torej je še zelo nizko, kar je ob tem času samo v zimskih mesecih. Polet je bil torej pozimi, to je o božičnem času. Sonce stoji jugovzhodno, tedaj gleda oče skozi okno proti jugu. Ker je opazil letalo iz te smeri, je moralo prihajati z juga, torej iz B, in je bila hči tedaj že na povratku. Oče je bil nedvomno manj v skrbeh nego takrat, ko je hči prvič letela nad domačo hišo.

INSERIRAJTE V „JUTRU“

Dotrpel je po težki bolezni dne 22. t. m. naš dragi, gospod

Niko Kojić

brivski mojster

previden s tolažili sv. vere.

Na zadnji poti ga bomo spremili v soboto, dne 24. julija 1943 ob ½3. uri popoldne iz kapele sv. Nikolaja na Žalah k Sv. Križu.

Sv. maša zadušnica se bo brala v četrtek, dne 29. julija 1943 ob 7. uri v župnijski cerkvi sv. Petra.

LJUBLJANA, dne 22. julija 1943.

ŽALUJOČI OSTALI

Kjer je nekoč stalo mestno skladišče

Kako so v starih časih vskladiščevali, tehtali in prodajali blago v Ljubljani

V Ljubljani bi lahko marsikje odkrili tradicijo, če bi malo bolje poznali mestno zgodovino in gospodarske ustanove prejšnjih stoletij. Marsikdo niti ne sluti, kako je naš živilski trg tesno zvezan s tradicijami ljubljanske trgovine v prejšnjih stoletjih. Na kraju je, kjer se je že v davnini osredotočalo kupčijsko življenje, ki je imelo sicer drugačne oblike kakor dandanašnje, vendar je posredno vplivalo na sedanji razvoj, na kraju sedanjega Pogačarjevega trga je bilo v 16. stoletju ustanovljeno mestno skladišče za trgovsko blago. To skladišče ima zanimivo zgodovino. Naj navedemo najprej nekaj podatkov o njem.

Trgovsko življenje v 16. stoletju

V začetku 16. stoletja je bila trgovina zelo razvita. Trgovcem v naših deželah se je zdelo trgovsko življenje celo preveč živahno. Zelo so se pritoževali nad konkurenco tujih trgovcev. Posebno spretni so bili trgovci iz Italije in z Ogrskega. Domači trgovci so se pritoževali, da jim tuji trgovci odjedajo zaslužek ter da zaradi tega trpi tudi cesarska blagajna. Obrnili so se na cesarja, ki bi naj nekaj ukrenil, da bi zajezil trgovino nedomačih trgovcev. Cesar Maksimilijan I. je imel razumevanje za potrebe domačih trgovcev in leta 1503. je izdal pomembne ukrepe. Zaščitil je ljubljansko trgovino pred nedomačimi trgovci. V ta namen je bilo tudi ustanovljeno v Ljubljani posebno skladišče za blago tujih trgovcev. Sleherni tuji trgovec, ki je pripotoval s svojim blagom v Ljubljano, je moral blago vskladiščiti v mestnem skladišču. Celih šest tednov je moralo blago ostati v mestnem skladišču in trgovec ga ni smel ponuditi nikomur drugemu v nakup kakor meščanom, da ni mogel tekmovati z ljubljanskimi trgovci, ki so zalagali s svojim blagom skoraj vso deželo in trgovali tudi daleč od svojega mesta v drugih deželah. Šele po šestih tednih, če bi meščani ne pokupili blaga od tujega trgovca, ga je smel ponujati tudi drugim kupcem, ki so bili navadno odjemalci ljubljanskih trgovcev. Tuji trgovec je moral čakati v Ljubljani, dokler ni prodal blaga. Tako je izgubil precej časa, razen tega je pa moral plačevati tudi precej visoke pristojbine za vskladiščenje. Tako je bil onemogočen kot tekmec domačih trgovcev. Razen tega moramo vedeti, da je svoje blago lahko prodajal meščanom po ceni, ki so jo oni določili. Razumljivo je, da so se zaradi tega tuji trgovci začeli izogibati Ljubljane. Poslej niso prihajali več v Ljubljano tudi mnogi trgovci, ki so bili prej redni gostje. To pa ni bilo le v korist Ljubljani. Izostajati so začeli tudi trgovci, ki so prihajali v Ljubljano kupovat kožuhovino. Že čez 10 let po ustanovitvi mestnega skladišča za blago tujih trgovcev ni bilo več v Ljubljano skoraj nobenega nedomačega trgovca.

Kazen za trgovce, ki so se izogibali Ljubljane

Tako so Ljubljančani najprej odganjali tuje trgovce, a kmalu so se začeli pritoževati, da se tuji trgovci izogibajo mesta. Najbolj so bili zlasti prizadeti prodajalci kožuhovine. Trgovina s kožuhovino je zelo cvetela v Ljubljani že od starih časov, kajti v naših gozdovih je bilo mnogo divjačine in zverjadi. Ljubljančani so se leta 1513. obrnili na cesarja s prošnjo, naj nekaj ukrene, da se tuji trgovci ne bodo več izogibali Ljubljane. Predlagali so kazni za trgovce, ki so prejšnje čase redno prihajali v Ljubljano kupovat in ki so se po ustanovitvi mestnega skladišča izogibali mesta. Cesar je ob tej priliki potrdil privilegij mestu, ki mu ga je podelil l. 1503., a hkrati je še določil, da je treba stehtati vse v Ljubljani prodano blago. Tako je bila uvedena tehtarina kot eden dobrih virov dohodkov, ki se je ohranil do novejšega časa. V tistih časih so morali stehtati vse blago na mestni tehtnici. Iz listin, ki govore o tem tehtanju, zvemo mnogo zanimivosti o trgovini v Ljubljani v prejšnjih stoletjih. Tehtarina seveda ni bila vedno enaka. Sredi 17. stoletja je znašala za stot blaga 3 krajcarje. Zgodovinar domneva, da je bila ta tarifa uvedena že leta 1524. L. 1561. je bila določena tehtarina na 4 krajcarje za stot voska in 2 šilinga za stot železa. Če je bilo blaga manj kakor stot, je bilo prosto tehtarine. Vedeti moramo, da tehtarina ni bila uvedena le za blago tujih trgovcev. Tudi domačini so morali plačevati to pristojbino.

Prazno, slabo oskrbovano skladišče

Čim bolj je mestno skladišče služilo svojemu namenu posredno, namreč ščitilo domače trgovce pred tujimi tekmeci, tem manj je bilo v njem shranjenega blaga. Zato pa ni bilo dober vir dohodkov. Magistrat ni hotel mnogo žrtvovati za skladišče in je bilo slabo vzdrževano. Kmalu je bilo tako slaba shramba za boljše blago, da so se trgovci bali shranjevati v njem svilo in druge dragocene izdelke. Streha je puščala in blago je trpelo zaradi moče ter vlage. Zato so trgovci začeli shranjevati svoje blago v hišah meščanov, česar bi seveda ne smeli. Ljubljanski trgovci so jih zaradi tega naznanjali, toda magistrat je pokazal razumevanje ter je dovolil shranjevanje blaga v zasebnih skladiščih, a zaradi tega ni bil nihče oproščen plačevanja pristojbine magistratu. Tako je ostalo mestno skladišče sčasom povsem prazno.

Mestna in cesarska tehtnica

V starih časih je magistrat dajal v najem skoraj vsa svoja podjetja in razne naloge, ki jih je bilo mesto dolžno opravljati. Tako je magistrat l. 1731 oddal v najem tudi mestno skladišče in tehtnico. Sčasom so tuji trgovci povsem obrnili hrbet mestni tehtnici. Če so ga vozili v skladišče, so ga morali razkladati in zopet nalagati, zato so ga raje pošiljali naravnost, kamor jim je najbolje kazalo ter so le kratkomalo plačali pristojbino, določeno za vskladiščenje. Zato je razumljivo, da se najemniki niso trgali za mestno skladišče. L. 1753 pa ni hotel več nihče prevzeti v najem mestne tehtnice. V tistih časih je bila v Ljubljani tudi cesarska tehtnica na mitniškem uradu na Bregu. V začetku cesarski urad ni silil trgovcev, da morajo tehtati blago na njegovi tehtnici, sredi 18. stoletja je začel zahtevati, da morajo tehtati pri njem. Urad je naznanil, da ne bo dovoljena prodaja medu, če ga ne bodo stehtali na cesarski tehtnici. Zaradi tega so nastali spori, a l. 1755 je bil dosežen sporazum, da je treba med, ki gre skozi Ljubljano, tehtati na cesarski tehtnici, med, ki ga porabijo v mestu, pa so tehtali na mestni tehtnici. Vendar s tem še ni bilo konec sporov o pristojnosti cesarske in mestne tehtnice. Vedeti moramo, da je bila včasih pri nas trgovina z medom zelo živahna. Kranjska je slovela o svojem medu ter čebeloreji. Dokler še nista bila znana rastlinski vosek in umetni sladkor, je bila čebeloreja še posebno pomembna.

Odprava tehtanja in skladiščenja

V 18. stoletju po znanih reformah Marije Terezije in Jožefa II. se je marsikaj spremenilo v mestni upravi in mestnem življenju. Okrožni urad, ki je bil poslej nadrejen magistratu, je l. 1769 odredil, da mora magistrat oddati v najem na dražbi vse nestalne pristojbine. Dotlej so oddajali v najem že tehtarino, a ne na dražbi. L. 1770 je bila pristojbina za skladišče ločena od tehtarine. Po odloku l. 1774 je bilo blago, ki so ga peljali skozi mesto, prosto tehtarine, tehtali so pa še vosek. L. 1781 vskladiščenje blaga v mestnem skladišču ni bilo več obvezno. Do l. 1777 so skladiščnino in tehtarina prevzemali meščani sami v najem, a omenjenega leta so pobiranje prepustili nekemu tujcu, ki je plačeval na leto 240 gld. najemnine za tehtnico in 138 gld. za skladišče.

Umrla je naša mamica

Ivana Novohradský, rojena Sartory

v 94. letu starosti. — Pogreb bo v soboto, dne 24. t. m. ob 4. uri iz kapelice sv. Jakoba na Žalah, k Sv. Križu.

V Ljubljani, dne 22. julija 1943.

Žalujoče rodbine:
NOVOHRADSKÝ, DINTAR, KROMBHOLZ, FLORJANČIČ

Dotrpel je naš ljubljeni soprog, dobri oče, stari oče, stric, svak in tast, gospod

JOSIP GRAČNER

Pogreb nepozabnega pokojnika bo v soboto, dne 24. t. m. ob 3. uri popoldne z Žal — kapele sv. Jožefa — k Sv. Križu.

Ljubljana, dne 22. julija 1943.

Globoko žalujoči: MARIJA, soproga; dr. JOŽE in EDO, sinova; mr. ph. MARIJA por. KORUZA in TILKA, hčerki; JOŽEK, vnuček; NADINA, snaha; FRANC KORUZA, zet — in ostalo sorodstvo

Včeraj, dne 22. julija 1943, je v Gospodu zaspal naš ljubljeni mož, oče, stari oče in brat

DR. LOJZE RANT

FINANČNI SVETNIK V POKOJU, BIVŠI MORNARIŠKI PODPOLKOVNIK V REZERVI

Na kraj miru ga bomo spremili v soboto, dne 24. julija 1943 ob 5. uri popoldne od doma žalosti, Sattnerjeva ulica št. 9 na Viču.

Odšel je v večnost, da gleda slavo troedinega Boga, ki je vanj veroval, da prejme plačilo blažene večnosti, ki je nanj upal, da objame vso radost poveličanih, ki je po nji hrepenel.

LJUBLJANA, dne 23. julija 1943.

TILKA, žena — MARJANCA, ZORAN, JELKO, otroci — in ostalo sorodstvo

EMILIO SALGARI 23

KRALJICA KARIBOV

PUSTOLOVSKI ROMAN

Vsi ostali so bili popadali pod točo granat.

Morgan jih je dal po oddaji orožja prepeljati v tovorne prostore flibustirske ladje. Postavil je straže in ukazal svojim ljudem, naj poskrbe za tiste, ki so ranjeni.

Ogled fregate ni pokazal kdovekaj veselega.

Jambori so bili deloma polomljeni, deloma zogleneli, medpalubje in skupna kajuta vsa razdejana. V gredeljnem prostoru je divjal ogenj.

»Ladja je izgubljena, kapitan!« je rekel Morgan. »Ko prvič potegne veter, se zrušijo jambori na palubo. Požar se bo hitro razširil!«

»Vse, kar bi nam utegnilo koristiti, spravite na ‚Folgore'!« je ukazal Ventimiljski. »Potem jo lahko prepustimo usodi!«

Plenitev ni dala kdo ve kakšnega dobička, kajti topovi so bili že uničeni. Razen orožja in streliva so spravili na »Folgore« tudi ladijsko blagajno. V nji so našli 20.000 piastrov, ki so jih razdelili med mornarje.

Ko so se flibustirji okrog poldne pripravili, da bi nadaljevali vožnjo, je gorela fregata kakor kres.

Ognjeni jeziki in gosti oblaki dima so se vili skozi baterijske strelnice in ladijske line ter ogražali jambore. Pod mostom se je od vročine razcejal deget, tekel po palubi in se razlival na okrog.

»Škoda lepe ladje!« je zamrmral gusar, ki je stal visoko na krmi svoje »Folgore« ter opazoval konec fregate.

»Meni je ni žal,« je rekel glas za njegovim hrbtom. »Saj je last morilcev mojega očeta!«

Bila je Jara. V očeh se ji je lesketalo sovraštvo.

»Da je po mojem, bi vse Špance pobila!« je nadaljevala,

»Sodba jim je napisana,« je odgovoril kapitan. »Povsod imajo sovražnike. Večina okrutnosti, ki so jih zagrešili prvi osvajalci Amerike, je že maščevana!«

Plameni, ki so se na fregati čedalje bolj razbesnevali, so segali že do zastavnih drogov in jih ovijali kakor zastor. Od prednje do zadnje palube je valoval ogenj kakor razburkano morje.

Zdaj je zavihral nad ladjo velikanski črn oblak, ki mu je ob robovih sršalo na tisoče isker.

In mahoma je zagrmel čez morje zamolkel pok. Goreče lesovje, razbitine, iskre, vse je zletelo kvišku, se žvižgaje in sičé zavrtinčilo v zraku ter popadalo v morje.

Očitno je bilo v spodnjem prostoru vzbuhnilo skladišče granat, ki ga gusarji niso bili opazili.

Vzbuh je bil tako silen, da je raztrgal ladiji že ogorele boke. Voda je planila skozi odprtine.

Vendar se je fregata le počasi potapljala. Ogenj in voda sta se še vedno borila zanjo.

Kljun se je polagoma nižal, med tem ko se je nasprotni konec dvigal. Zvon na palubi je votlo klenkal med butanjem valov, kakor bi zvonil ladji k pogrebu.

Zdaj je izginil kljun, ki je bil že ves zalit. Na onem koncu se je pokazala hrbtnica. Gmota ladje se je postavila skoraj navpik in naglo poniknila. Še oblak sopare, še zadnji buh iskrer, in vse je bilo končano.

Kolobar, podoben vrtincu, se je pokazal na morski površini. Tudi ta je kmalu izginil.

Mogočne ladje, ki so jo bile najprej razdejale krogle, nato ogenj in nazadnje vzbuh streliva, ni bilo več.

Črni gusar se je z resnim obrazom obrnil k Jari, ki je še vedno strmela v morje, kakor bi hotela na dnu globočine zagledati sovražni prod.

»Ali ni bil strašen prizor?«

»Da, strašen! Toda še mnogo groznejši je v mojem spominu požar naših koč! Ogenj, ki je uničil moj rod!«

Kapitan je zdaj krenil k malim stopnicam na poveljniški most, kjer je našel Morgana.

Ta se ni dal motiti od požara, ampak je zložno sedel v udobnem naslanjaču, z zemljevidom zaliva na kolenih.

»Kje vas izkrcam, kapitan?« je vprašal. »Drevi bomo ob mehiški obali!«

»Poznate Veracruz?«

»Da, kapitan!«

»Je tam kaj križark?«

»Kakor slišim, stražijo vso obalo do Tuxpama, da bi obvarovali Jalapo presenečenj.«

»Torej bo izkrcanje težavno?«

»Nemogoče, lahko rečem! Kakor hitro pristanete, vas bodo prijeli!«

»Kaj mi svetujete?«

»Izberite si za izkrcanje samoten kraj, čeprav daleč od Veracruza, in se potem v majhnih pohodih bližajte mestu! Morda preoblečeni v mezgarja ali lovca!«

»Ali veste tak kraj, Morgan, da nas ne bi takoj odkrili?«

»Svetoval bi vam, da pristanete južno od Tampica, ob veliki Tamiahuaški laguni! Tam ne bo straž, ker razsaja prav zdaj rumena mrzlica!«

»Je Veracruz daleč od lagune?«

»V štirih ali petih dnevnih pohodih pridete tja, ne da bi se vam bilo treba prehudo dvizati!«

»To bi šlo, tem bolj, ker flibustirsko brodovje ne more biti na mestu prej kakor v desetih dneh!«

»Čez stiri ure je »Folgore«, ki je dotlej plula proti severu, krenila na zapad, da bi se približala mehiškim obalam.

Gusar se ni niti za trenutek ganil s poveljniškega mostu. Na svoje oči se je hotel prepričati, da ladji ne preti nevarnost. Vendar ni med to vožnjo proti zahodu nobena luč na temnem obzorju naznanila bližine sovražnih ladij.

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani